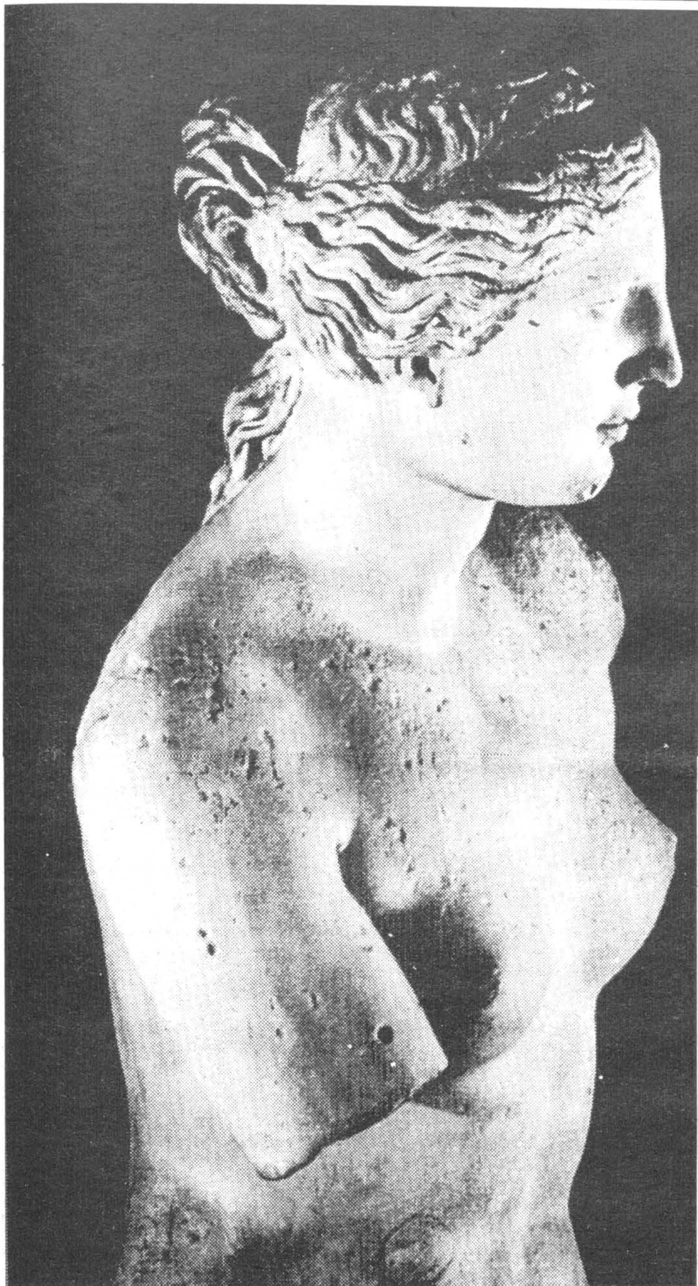
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 36 (105) 10-17 sept. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Venus din Milo, sfârşitul sec. II î.Ch.

LA DESPĂRŢIREA DE EUGEN BARBU

REINVENTÂND HELADA, versuri de Marin Sorescu

SCAMPOLO, TU EŞTI O HAIMANA, proză de Fănuş Neagu

STAREA LITERATURII – Mircea Nedelciu în dialog cu Nicolae Iliescu

SINE IRA ET STUDIO sau radiografia noii drepte, de Dumitru Micu

Marcel Chirnoagă faţă cu Apocalipsul, de Virgil V. Mocanu

Mai semnează: Eugen Simion, Valeriu Cristea, Al. Piru, Ioan Lăcustă, Laurenţiu Damian, Valentin F. Mihăescu

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU, preşedintele Academiei Române

ROMÂNII ŞI ACADEMIA

Românii au creat prima lor Academie Română în anul 1866. Această academie funcţionează de 127 de ani.

Al doilea stat românesc a înfiinţat Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova.

Românii din diasporă, în particular cei din Statele Unite ale Americii, au creat Academia Româno–Americană.

Aceste trei academii se găsesc astăzi reunite într-o sesiune comună la Chişinău, urmând chemarea înaintaşilor care au întemeiat şi dat viaţă Academiei Române în secolul trecut, anume aceea a unei unităţi culturale a românilor, dincolo de varietăţile statale, de credinţele religioase şi crezurile politice.

A sosit momentul ca spiritul românesc şi cultura română să se manifeste mai puternic pe plan internaţional, cu atât mai mult în condiţiile unificării Europei, unităţii euro–atlantice, formării de parteneriate cum sunt cele din jurul Mării Negre sau legate de cursul Dunării conectat la acela al Rinului, dar şi de spiritualitatea latină şi francofonă, de moştenirea culturii antice elene, de relaţiile noastre cu Orientul apropiat şi îndepărtat, de globalizarea care se manifestă tot mai evident.

Se încheie o etapă în istoria omenirii şi urmează una nouă.

Suntem, oare, pregătiţi pentru ea?

Pentru a face faţă acestor situaţii noi, la care suntem oricum participanţi, noi, românii, eliberaţi de constrângerile unor regimuri totalitare, care ne-au afectat pe toţi, putem astăzi fi liberi în gândire şi în exprimare. Unul din rolurile cele mai frumoase pe care le au academiile românilor este acela de a asigura libertatea de gândire şi exprimare pe planurile cultural, ştiinţific, filosofic, precum şi în legătură cu viitorul omenirii. Iar această libertate sperăm să ne permită ca geniul românesc să contribuie la plasarea românilor în rândul popoarelor culturale ale lumii, al popoarelor care generează artă, ştiinţă, filosofie, tehnologie şi idei creatoare pentru binele omenirii. Eu cred că academiile române pot face foarte mult din asemenea puncte de vedere.

În primul rând este necesar ca aceste academii să se cunoască mai bine între ele.

Cu doi ani în urmă, în 1991, a avut loc la Bucureşti, o sesiune a Academiei Româno–Americane organizată şi cu concursul Academiei Române. A fost o primă luare de contact între aceste academii într-un moment în care Academia Română abia începuse procesul ei de renaştere. Acest proces avea să aibă primul moment marcant prin aniversarea existenţei de 125 de ani a Academiei Române, în toamna anului 1991 la Bucureşti. A fost un eveniment strălucit cu participarea multor preşedinţi sau reprezentanţi de vază ai academiilor naţionale din lume.

Au trecut trei ani şi jumătate de la reconstituirea Academiei Române. Schimbările produse sunt profunde atât prin ceea ce s-a realizat până acum, cât şi prin consecinţele inevitabile şi pozitive pe termen mai lung, rezultând din deciziile luate în ultimul timp.

Dar înainte de a aminti asemenea transformări, doresc să subliniez faptul că, o serie de membri ai „American-Romanian Academy of Arts and Sciences" au fost aleşi în aceşti ani membri ai Academiei Române: Dinu Adameşteanu, Mihai Ion Botez, Alexandru Ciorănescu, Eugenio Coşeriu, Mircea Eliade (post–mortem), Nicolas Georgescu–Roegen, Stephan Lupasco (post–mortem), Nicolas Mattesco–Matte, Jean Negulesco, George Palade (ales încă din 1975), Anghel Rugină, Dinu C. Giurescu, Constantin Corduneanu (a cărui calitate de membru al Academiei Române a fost reconfirmată). Desigur au fost aleşi şi alţi români din diasporă, evident cu acordul lor, cum sunt: Sergiu Celibidache, Radu Bălescu, G. Uscătescu, Elvira Popescu, Mariana Nicolesco, Iosif Antochi, Paul Stahl, Petru Dumitriu, Mattei Dogan, Idel Ianchelevici, Joseph Juran, Ion I. Inculeţ, Constantin Atanasie Bona.

În cadrul procesului de deschidere a Academiei Române spre lume şi spre Vest, au fost aleşi ca membri de onoare şi un număr important de personalităţi străine, care la rândul lor s-au declarat onorate să fie membri ai Academiei Române, dintre care amintesc pe următorii: Edouard Bonnefous, Jacques Yves Cousteau, François Chamoux, Frederico Mayor, Joshua Jortner Ephraim Katchalski Katzir, Frank Press, Keith Hitchins, Barbara Jelavitch, Jean Tordeur, Sir Nevill Mott, Aurelio Roncaglia, Vincenzo Cappelletti, Walter Greiner, Hans G. Forsberg, David Magnusson, Guillermo Moron ş.a.

Un singur insucces am avut, şi anume propunerea ca marele dramaturg Eugen Ionescu să accepte a deveni membru de onoare al Academiei Române. Datorită unei imagini vechi a Academiei Române, considerată de un număr mic de români, din ţară şi din diasporă, ca fiind criptocomunistă sau neocomunistă, această firească dorinţă a noastră, bazată pe un mare respect şi admiraţie faţă de Eugen Ionescu, şi

(Continuare în pagina 10)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

„Sluțită în veac și mânjită cu catran" – istoria literaturii române

Am mai recomandat cititorilor noștri, acum două numere, să folosească cu încredere pagina 3 – pagina editorialului bis din ROMÂNIA LITERARĂ, dacă sunt curioși să vadă ce efecte are propaganda de partid asupra vieții literare. Revenim asupra acestui îndemn, stimulați de ultima producție din seria programată la computerul directorial al numitei reviste (nr. 33 crt.). Nu mai e vorba, de astă dată, de performanțe spectaculoase în maltratarea limbii române, cum izbutise un anume Dublu I în numărul 31 al săptămânalului Uniunii Scriitorilor. Doar câte un dezacord gramatical perpetuează în acest sens tradiția paginii („un merit a confratelui d-sale..." – coloana a doua, sus). Nici inventarul punctelor obligatorii de trecere din programul PAC nu mai este exhaustiv, iar în josul paginii de onoare a revistei nu mai găsim semnătura unui grobian de provincie, ci numele unui critic literar: Gheorghe Grigurcu. Reapar în discuție vârfurile secolului nostru literar (Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Preda și alții), dar numai în treacăt, demersul editorialistului bis de serviciu căpătând o turnură și mai ales o tonalitate diferite de cele obișnuite. În primul rând, e probabil o pură coincidență între titlul articolului – „Mozaic Păunescu, Vieru, Lari" – și faptul că textul a apărut exact când la Chișinău se desfășura sărbătoarea națională „Limba noastră cea română" care datorează mult ultimilor doi dintre cei trei poeți vituperați încă din titlu. De asemenea, departe de noi pornirea unor polemiști grăbiți care l-au prezentat cu alte ocazii pe dl. Grigurcu ca pe unul ce demolează sistematic valorile literaturii române. Nu, la mijloc, suntem convinși, e o chestiune eminamente stilistică și de tehnică a utilizării uneltelor scrisului. Pur și simplu, domnului G. Grigurcu i-o ia condeiul înainte când scrie, de exemplu, cu referire la Arghezi, Sadoveanu și ceilalți: „Nu tocmai tezismul totalitar diminuează «frumosul» (ghilimele în original – n.n.) operelor și personalităților în cauză, **luate în ansamblu?** Oare nu adeziunea câtorva din marii noștri creatori la «linia partidului» pune **pete de catran** pe obrajii lor, **sluțind în veac** ilustrele portrete menite a figura în istoria literaturii?" (sublinierile noastre). Atâta tot.

Denar, anul 113 d. Ch.

De la slăbiciunile stilistice la orbirea politicianistă

Tocmai răsuflam ușurați, că am încheiat cu bine nota precedentă, care – notă fiind – nu s-a vrut exhaustivă și s-a oprit la ceea ce dl. Grigurcu viza în treacăt, într-un fel de paranteză a articolului său din ROMÂNIA LITERARĂ: cei mai de seamă scriitori ai secolului. Iată însă că ne cad în mână două numere recente ale revistei Uniunii Scriitorilor de la Chișinău, LITERATURA ȘI ARTA, care ne obligă să ne întoarcem la principala direcție de atac din pagina a treia a revistei Uniunii Scriitorilor din București: cei doi poeți basarabeni citați în titlul articolului „Mozaic Păunescu, Vieru, Lari". Suntem astfel puși în fața unor texte ce se bat cap în cap: una e poziția atribuită de Gheorghe Grigurcu lui Grigore Vieru și cu totul alta atitudinea manifestată efectiv de cel supus atacului. Persiflându-l în fel și chip pe confratele de peste Prut („bardul de la Chișinău"), tratând în zeflemea chemarea „Iubiți-vă țara...", editorialistul bis de serviciu al ROMÂNIEI LITERARE afirmă în stilu-i caracteristic: „apostolul unirii Basarabiei cu patria–mamă, ce ne povățuiește astfel, a făcut și alte «lucruri»: de pildă, a slujit idealul Unirii, slujindu-l pe prezidentul Snegur (ne găsim într-o companie a slăbiciunilor pro–prezidențiale), chiar când atitudinile antiromânești ale acestuia nu constituiau un secret..." Și mai jos: „Să încercăm însă a înțelege mai îndeaproape gândul acestei «armonii» (ghilimelele ironice ale lui G.G. – n.n.) de care am avea acum nevoie mai presus de orice. La Chișinău, dl Vieru a realizat-o, (virgula lui G.G., de asemenea – n.n.) apropiindu-se temeinic de supremul deținător al puterii. Dar la București?" ș.a.m.d.

De data aceasta, tehnica incontrolabilă a mânuirii condeiului nu ne mai poate furniza nici în glumă circumstanțe atenuante. Nici simpla ignoranță nu inspiră rândurile de mai sus, ci îndoctrinarea partizană, orbirea politicianistă, fixațiile degradante ale agitației stradale transferate în viața literară, cu ravagiile cele mai vizibile în paginile revistei dâmbovițene. Exact contrariul celor scrise în ROMÂNIA LITERARĂ citim în pagina întâi, din numărul 32 crt. al revistei LITERATURA ȘI ARTA care, ea, își merită subtitlul de „săptămânal al Uniunii Scriitorilor" (redactor șef Nicolae Dabija). Sub titlul „Coada de topor și muchia lui", într-un text din care am putea da mai multe citate concludente, Grigore Vieru condamnă „planul de asasinare morală a unor intelectuali (...) care nu au altă vină decât cea unionistă..." „Nedragostea, ca să nu zic ura, ce poartă unor intelectuali conducerea de vârf și mai ales românofobia ce a stârnit ea în rândul populației sunt păcate de neiertat". În numărul imediat următor al aceleiași publicații, poetul se apără și își apără confrații unioniști împotriva calomniatorilor locali: „Nu este adevărat că cineva din București răsplătește cu onoruri sau mai știu eu cu ce dragostea către Țară a Leonidei Lari, a lui Mircea Druc, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi sau a subsemnatului". Am încheiat citatele. Întrebarea e cine-i apără pe scriitorii unioniști de la Chișinău de calomniile scribilor bucureșteni? Căci aceasta e „răsplata" ce le-o rezervă frecvent colaboratorii oficinei lui Nicolae Manolescu, când acceptă rolul de intriganți partinici ai dezbinării scriitorilor, de activiști ai dezinformării și calomniei antinaționale.

DIAC TOMNATIC ȘI ALUMN

Bibliografia LITERATORUL

- Paul Zarifopol, *Marxism amuzant*, Editura „Albatros", București, 1993, 153 pag., 175 lei.
- Constantin Rădulescu Motru, *În vremurile noastre de anarhie* (scrisori către tineri), Editura „Anima", București, 1992, 45 pag., 56 lei.
- Constantin Rădulescu Motru, *Sufletul neamului nostru* (calități bune și defecte), Editura „Anima", București, 1992, 15 pag., 13 lei.
- Cornel Brahaș - *Poezii foarte frumoase*, Editura „Soroc":, 1993, 119 pag., 300 lei.
- Florin Grigoriu, *Balade*, Editura „Destine", București, 1993, 67 pag., 150 lei.
- Adela Popescu, *Între noi timpul vremii*, ediție în opt limbi: română, engleză, franceză, germană, spaniolă, rusă, italiană, maghiară) Moonfall Press, Washington D.C., 1992, 256 pag., fără preț trecut pe copertă.
- Carolina Ilica, *Poeme reci, Tirania visului*, Editura „Orient. Occident", București, 1993, 130 pag., 500 lei.
- George Bălan, *Procesul lui Socrate*, Editura „Albatros", București, 1993, 247 pag., 375 lei.
- Bujor Nedelcovici, *Zile de nisip* (ediția a II-a), Editura Fundației Culturale Române, Colecția „Excelsior", București, 1993, 287 pag., 450 lei.

CUTIA CU SURPRIZE

Semnalăm două inițiative extrem de interesante experimentate de librăria „Succes" din Brăila, unde ele au depășit chiar și această fază devenind permanențe. Prima se referă la scriitorii brăileni. Toți cei ce și-au prezentat cărțile în cadrul librăriei mai înainte amintite beneficiază de vânzarea fără comision a volumelor lor. Adică librăria nu percepe nici un adaos comercial pentru serviciul făcut.

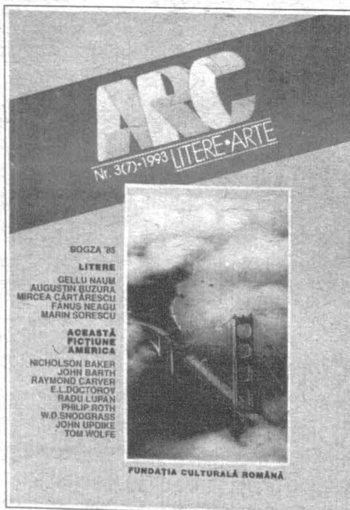
Iar acum, o surpriză pentru cititori, pusă la cale de scriitorul Corneliu Ifrim, unul dintre patronii librăriei. Cititorii pot cumpăra cărți pe credit, urmând să plătească valoarea acestora ulterior și ... fără perceperea nici unei taxe suplimentare.

Rezultatele, în ambele planuri, s-au arătat atât de fructuoase, încât ne-am gândit să propunem și altor librari acest model. Succes!

REVISTA REVISTELOR

ARC

Fundația Culturală Română, în ciuda detractorilor și a posibilităților ei materiale reduse, ne-a obișnuit cu apariții editoriale de excepție. Poate cea mai bună revistă editată de ea (și, posibil, cel mai elegant trimestrial de literatură de la noi) este *ARC*. Coordonată de scriitorul George Bălăiță, redactată de Aurora Fabritius, Nicolae Iliescu și Radu Lupan, revista – aflată deja la al șaptelea număr – și-a consolidat o formulă. Cele patru mari secțiuni (Litere, Mapamond, Pseudo–Kyneghe-ticos, Epilog) cuprind, ca într-un adevărat magazin literar, proză, poezie, interviuri, eseuri, recenzii, articole de istorie literară.

ARC–ul 3(7) pe 1993 se deschide cu un amplu interviu luat octogenarului Geo Bogza, scriitor ce a traversat toate etapele istoriei literaturii române contemporane. Unii dintre cei mai importanți scriitori români de ieri și de azi (chiar și de mâine) publică poezie și proză: Marin Sorescu, Gellu Naum, Fănuș Neagu, Mircea Cărtărescu, debutantul Bogdan Dumitrescu.

Ampla rubrică „Mapamond" este consacrată „acestei ficțiuni, America" și include semnăturile lui John Barth, John Updike, Philip Roth, Raymond Carver, E.L.Doctorow, W.D.Snodgrass, Tom Wolfe, G.Cușnarencu, C.Teodorescu, C.T.Popescu.

Rubrica „Pseudo–Kyneghetícos" cuprinde, printre altele, „amintirile deghizate... de la Junimea" ale profesorului Ov.S. Crohmălniceanu, „Rondul de noapte" al lui George Bălăiță, eseuri de Al. Duțu, Milan Kundera, Theodor Grigoriu, interviuri, recenzii, precum și un strop de culoare în rubrica lui Alex.Leo Șerban intitulată „snob–cadru", chiar dacă snobul este un om cu bani, nu un jerpelit de la „Tati". Dar ăștia sunt snobii noștri!

La „Epilog", istorioare și moraliuțe picante de Iordache Golescu, presărate de Iser cu imagini din Bucureștiul de altădată. În totul, o apariție elegantă, sobră, de bun gust, fără politichie ieftină, o adevărată revistă de colecție.

OMISIUNE

Din pagina întâi a numărului precedent al revistei noastre, sub textul aparținând lui N. Steinhardt și intitulat „Luciditatea și inteligența românului", a fost omisă mențiunea: „Fragmente din volumul «Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea». Titlul aparține redacției".

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 36 (105) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
- secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- ilustrația și machetarea
Oana Udrea
- tehnoredactarea computerizată

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată
© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LA DESPĂRŢIREA DE EUGEN BARBU

PRINCEPELE

Despre Princepele (1969) s-au spus lucruri adevărate, între ele şi acela că-i un roman istoric „cu cheie“, ceea ce vrea să zică mai multe feluri de simboluri şi aluzii. Alt fapt, incontestabil, este că romanul are o *filozofie* sau încearcă a avea una meditând în jurul ideii de putere. *Puterea* ar fi dat adevărata temă a cărţii lui Eugen Barbu, iar pretextul – o epocă aberantă, crudă şi somptuoasă în istoria noastră: epoca fanariotă.

Sigur este că autorul *Groapei* nu voieşte să facă o simplă operă de reconstituire istorică, ori, de încearcă a merge până la un punct în această direcţie, elementul esenţial al *Princepelui* este altul: *parabola*. Organizând în acest chip faptele, Eugen Barbu procedează în felul romancierilor moderni pentru care istoria nu-i decât un punct de pornire pentru naraţiuni, cu înţelesuri amare. Rari sunt cei ce mai fac, azi, roman istoric pur, în formula adusă la strălucire de romantici; mai toţi caută în istorie o filozofie a existenţei, alegând, pentru aceasta, o cale indirectă. Cea mai răspândită este parabola.

Modelul stilistic al lui Eugen Barbu – au observat toţi – rămâne *Craii de Curte Veche*, naraţiune numai în planurile secunde istorică. O idee despre confruntarea între două culturi şi două forme de civilizaţie îi putea veni de la Sadoveanu (*Zodia Cancerului*). Şi acolo apare un reprezentant al Apusului, Paul de Marenne, cu rolul însă pasiv de a înregistra formele unei civilizaţii străvechi, amănunţit înfăţişate de prozator, cunoscător de cronici. În *Princepele* rolul se schimbă: messerul Ottaviano este factorul activ al istoriei şi, în configuraţia cărţii, el semnifică ideea de putere (în înţelesul lui Machiavelli), transpusă în câmpul inerţiilor răsăritene.

Scriind despre fanariotism, Eugen Barbu n-a ignorat, desigur, pe Ghica şi Filimon, cum n-a ignorat lucrările de specialitate din care citează la tot pasul. El a încercat o *sinteză* (observaţia îi aparţine), punând la un loc elemente petrecute sub domnii diferite. Al. Piru stabileşte (în Ramuri) sursele de informaţie ale scrierii şi fixează cronologia ei, luând ca puncte de reper câteva scene–cheie, cum ar fi de pildă moartea Princepelui, consemnată şi în cronica lui Dionisie Eclesiarhul, cu indicaţia, acolo, că este vorba de Alexandru Ispilante (1796 – 1797). Princepele ar putea fi identificat – după alte amănunte – cu Constantin Hangerli ori Nicolae Mavrogheni, dintr-o perioadă – aceasta din urmă – mai îndepărtată. S-au făcut şi se pot face, în continuare, multe speculaţii pe tema cronologiei, fără însemnătate, dealtfel, întrucât intenţia scriitorilor nu este – s-a văzut – de a scrie o epocă fixată între două date precise, ci de a surprinde esenţa unui fenomen mai larg: *fanariotismul*, cu ramificaţii întinse în spaţiul istoriei noastre.

Dacă am abordat însă chestiunea cronologiei, să mai facem o trimitere. E vorba, în *Princepele*, şi de Malamos Bozagiul, căpetenia crailor, *apelpisiţilor* de la Curtea Veche. De existenţa acestuia vorbesc, între alţii, N. Iorga în *Istoria Bucureştilor* şi Dionisie Fotino în *Istoria generală a Daciei*, în legătură cu sfârşitul domniei lui Alexandru Şuţu (1802), când Bucureştii rămăseseră sub stăpânirea grecului Malamos şi a desperaţilor *oploşiţi* la vechea curte domnească. Purtând cuca domnească şi cabaniţa, topuzul în mână, tuiurile şi stindardele, *bocceagiul* se preumblă, călare pe un măgar, prin oraşul părăsit şi prădat, până ce Beşleaga Ibrahim Bosniacul, ce se afla cu soldaţii la Cotroceni, intervine şi spânzură pe uzurpator. Întâmplarea este narată şi în *Princepele* cu oarecare modificări. Personajul lui Eugen Barbu ar putea fi, aşadar, Alexandru Şuţu, dacă n-am şti, bineînţeles, că acesta n-a fost omorât, ci a fugit de frica fermanului şi de n-ar fi şi alte elemente din care să reiasă că Princepele seamănă cu mulţi dintre aceşti negustori de tronuri voievodale, dar nu se identifică, până la urmă, cu nici unul.

În romanul pe care îl discutăm, fanariotul care suferă de melanholie, om subţire, cult, neînchipuit de crud – când este nevoie – vrea să fie simbolul unei istorii ce uneşte violenţa cu fineţea corupţiei. Este primul element al parabolei şi cel mai important. Al doilea este Ottaviano, chiromant şi cabalist, alchimist şi cunoscător de ştiinţe ermetice, venit în Valahia după ce trecuse pe la marile curţi europene. El reprezintă o anumită filozofie a puterii (cea din *Principele* lui Machiavelli), bazată pe abilitate, pe ştiinţa, adică, de a fi, în complicata artă a guvernării, vulpe şi leu în acelaşi timp. Opus acestei viziuni este Ioan Valahul, exponentul tradiţiei autohtone, astrolog şi acesta, cititor în zapise şi alcătuitor de *folete*, cu o ştiinţă elementară ca aceea a oierilor şi magilor sadovenieni. El aduce, deşi sub forme elementare, un punct de vedere asupra istoriei şi ilustrează un mod de a rezista în faţa violenţei ei prin alt fel de abilitate: aceea a retragerii, a conservării.

Cartea este, sub acest aspect, mai puţin profundă. Căci ceea ce se impune numaidecât nu este înţelesul parabolei, miezul ei filozofic, ci atmosfera epocii, pictura, indiscutabil excepţională, a unei lumi colorate, fanatice, crepusculare. Este latura ce apropie mai mult *Princepele* de somptuozitatea *Crailor de Curtea Veche* şi cea în care talentul prozatorului de a înfăţişa medii caleidoscopice se observă mai bine. Episodul ciumei este un exemplu. Altele înfăţişează interioarele încărcate, şalurile şi mătăsurile, costumele epocii, arta culinară, spectacolele de un grotesc grandios – pe măsura epocii – praznice teribile, gargantuelice, ori petreceri la hanuri murdare între pederaşti atinşi de streche. Eugen Barbu desfăşoară trâmbe de imagini pe toată întinderea naraţiunii, dându-ne – privitor la epocă – o sugestie de măreţie a viciului, de rafinament şi decadenţă, de murdărie acoperită de catifele grele. Limbajul cărţii este, tot aşa, colorat, cu multe vocabule de epocă – nu ştim cât de real, dar verosimil, în orice caz – şi agreabil la lectură. Prozatorul spune: *căzături de kiramele, imbrohorul, anateftere, ghiuluri, sâlpen, boluzen, engomioane* etc. ori suceşte fraza în stilul cărturăresc vechi spre a-i da mai multă solemnitate. Însă, ca şi la Mateiu Caragiale, între mătăsurile unui stil încărcat, solemn, elaborat cu pedanterie de scotocitor în documente, îşi face loc expresia incisivă, voit licenţioasă, pitorească până la violenţă. Autorul *Groapei* se află, aici, pe un teritoriu pe care îl cunoaşte bine şi într-o libertate desăvârşită a spiritului. Locul *manglitorilor* din Cuţarida îl iau, în *Princepele, năimiţii şi scurşii* de la Curtea Veche, invertiţii de la hanul „La Norocul Cailor“, *tălăniţele* din cârciumile sordide ori femeile din lumea bună, care, sub spaima de ciumă, îşi pierd orice pudoare şi devin *căţele*. Fiicele trăiesc cu taţii, mamele cu fii, boieroaicele bătrâne înghesuie prin locuri obscure slugile mai tinere, o femeie teribilă, Păuniţa Cantacuzen, e răstignită pe iarbă de patru căldărari, o Ruxandra Florescu se ţine cu câinii, o alta, baroneasa Büller, se drăgosteşte cu băieţiţele. Catrina Moruzi, verişoară de mare postelnic, pune ţiganii robi să-i frece sânii cu zăpadă spre a-i menţine într-o bună condiţie, la hanuri deocheate bărbaţi cu vicii aberante se muşcă de urechi şi iniţiază pe tineri în practici sexuale scandaloase. Trăim, din plin, la porţile Orientului, într-o atmosferă de lux şi spurcăciune, de fanariotism fascinant în amoralitatea lui fundamentală, real şi imaginar totodată. E la mijloc, desigur, o documentaţie (cam specioasă, abuzivă), dar şi contribuţia unei fantezii aprinse.

Acesta este cadrul general al parabolei de care vorbeam şi, totodată, stratul cel mai solid al romanului lui Eugen Barbu. Primul element al parabolei este – spuneam – Princepele, un tiran ce suferă de boala sufletelor alese: *melanholia*, ostenit de putere, capabil de a trece, totuşi, la atitudini energice când puterea este primejduită. Crud şi inteligent, el are despre putere idei sănătoase, cum este, de pildă, aceea că cel mai uşor lucru pe lume este să fii nedrept şi că orice tiranie se sprijină pe o castă, fără a avea însă nesăbuinţa de a se încrede în ea. Câinii melanholiei sfâşie însă sufletul acestui despot pe care puterea nu l-a făcut mai fericit. Mintea lui urmăreşte ceva perfect – ne încredinţează prozatorul, lăsând să cadă în sufletul vicios al Princepelui un grăunte de inefabil – ceva desăvârşit, dar nu află calea spre desăvârşire şi perfecţiune.

Messerul Ottaviano, devenit sfătuitorul şi *exaporitul* Princepelui, vrea să-l vindece de această tristeţe păgubitoare, să facă din el un despot absolut, şi cel dintâi sfat pe care îl dă este să folosească forţa, căci *frica este legea guvernării*. Ottaviano visează la o tiranie care să umilească pe om prin neputinţa lui, să-l ofenseze, pentru a scuti pe cel ce domneşte de răzbunare. Răzbunarea însă trebuie folosită pentru că este o dovadă a forţei. Când este aplicată, ea să fie aşa de severă încât să nu mai fie necesar a o repeta. Puterea de tip feudal nu se lipseşte, apoi, de ajutorul vicleniei, abilităţii, intrigii. Ottaviano cunoaşte bine acest mecanism şi, interpus între Princepe şi ceilalţi – boieri şi grămătici – desăvârşeşte o operă a calomniei şi a ruinei. El sfătuieşte pe Princepe să lucreze în *spirit*, să creeze, adică, opere nemuritoare, şi în acest sens sugerează o mare lucrare ce se dovedeşte a fi falimentară şi costisitoare.

Se înţelege numaidecât ce evenimente şi mentalităţi depăşite vrea să figureze prozatorul sub costumele epocii fanariote. Însă, păşind pe acest teren, scriitorul schimbă, cum se zice, foaia şi devine publicistul agresiv pe care îl ştim. Evocarea se transformă în pamflet, şi în lumea crepusculară a fanariotismului începem să desluşim siluetele adversarilor de azi ai scriitorului, metamorfozaţi într-o ceată de coprofagi. Nivelul cărţii coboară, paginile ce urmează sunt nişte goale pamflete lipsite de putinţa (şi forţa) de a ataca o idee pe faţă.

Dar să ne întoarcem la Ottaviano, sclavul ideii de putere – cum îşi spune chiar el – geniul rău al Princepelui. Ceea ce a mai lăsat intact Fanarul corupt strică, acum, acest iscusit şarlatan, ce apare la curtea întristatului Princepe însoţit de *sfere armilare, planisfere*, orgi de lemn, harfe, cazane şi retorte şi tot ce intră în competenţa unui alchimist. El pune stăpânire pe spiritul fanariotului, tulbură pe Evanghelina, ambiţioasa lui mamă, şi cultivă, la toţi, iluzia aurului. Dintre personajele cărţii lui Eugen Barbu, figura acestui vrăjitor medieval este cea mai vie. Adversarul lui, Ioan Valahul, este, în schimb, lipsit de consistenţă literară, şi cei ce văd, aici, o slăbiciune a romanului au, indiscutabil, dreptate. În dialectica fabulei din *Princepele*, Ioan Valahul ilustrează înţelepciunea pământului, filozofia şi demnitatea unui popor şi ale unei istorii. Acesta este însă punctul cel mai neconvingător al cărţii, pentru că rezistenţa pe care o opune Ioan Valahul este superficială, ca şi filozofia lui, formulată în câteva propoziţii generale, fără prea mare aderenţă la substanţa cărţii: „toate uşile se strâng în braţele morţii“... „necredinţa vine din slăbiciune“... „dacă Măria–Ta voieşte a învăţare ceva este a se feri de vorbe mari mai mult ca de sabie. Pământul ţi-este străin şi nu ţi-ascund că neamul nu vă iubeşte...“ etc.

Ioan Valahul vorbeşte de nişte cărturari care ar reprezenta demnitatea şi viaţa spirituală a unui popor supus la umilinţe colosale, însă aceştia nu se văd în roman, şi cele câteva opere de artă tipografică, descoperite de Princepe la mănăstirea Horezu, sau liota de grămătici – simple caricaturi – nu sunt suficiente pentru a da sentimentul unei intelectualităţi profunde şi, mai ales, a unei filozofii de viaţă. În chipul acesta o latură a parabolei rămâne obscură, neconvingătoare, şi echilibrul ideologic al cărţii se clatină.

Prozatorul este consecvent, în schimb, pe celălalt plan al cărţii. Sfârşitul naraţiunii dă o sugestie despre felul în care se manifestă mecanismul istoriei. Ottaviano este mai întâi pedepsit de Princepe pentru infidelitate, Princepelui i se taie capul de către trimisul Sultanului, iar trupul lui este sfâşiat de câini. În vremea aceasta, în Bucureştiul cu uliţe putuoase, cu multă sărăcie şi o boierime mizerabilă, destrăbălată, şi o negustorime lacomă, intră un alt domnitor şi, în urma lui, un alt messer. Haricleea, soţia Princepelui, dă semne că va lupta de aici înainte pentru a aduce pe tron pe fiul ei, slabul de minte Hrisanti. Ca şi Evanghelina, va accepta toate umilinţele şi, inteligentă şi ambiţioasă, va reuşi, probabil. Cercul se închide şi se deschide, iar peste aceste destine istoria, iată, se repetă, chiar dacă mecanismul ei teribil face să apară de fiecare dată alte forme. E, încă o dată, filozofia mai adâncă a *Princepelui*, acela care o ridică deasupra unei naraţiuni pătimaşe şi colorate.

1969

Eugen SIMION

DIAMANTE

Scriu sub impresia unei lecturi halucinante: *Săptămâna nebunilor* de Eugen Barbu, carte ce se instituie într-o sărbătoare a literaturii. „Fulii de diamante, gherdane, inele şi brăţări“... O carte pe care mă simt îndemnat s-o iau iarăşi de la capăt, fiindcă nu iubesc şi mai cu seamă nu recitesc decât cărţile capabile să dea naştere altor cărţi, celelalte aparţin prăbuşirii bătrâneşti când nu sunt deriziune morală. Cărţile nepereche, ca „Săptămâna nebunilor“, adeveresc dogma primordială că la început a fost Cuvântul şi abia mult după aceea blidul cu grunz murdar în care ticăloşia îşi caută uleiurile şi bobul de linte. Cuvântul, în ceremonia paginii lui Barbu, are majestate orientală, coloană de marmură, boierie magnifică, avere, depozite subterane, încăperi de miezul nopţii, feligorie, evanghelie, porţii duble de miresme, Crivăţ şi Bora, Agia Sofia, cronicari munteni, Caimacam–paşa, zăpadă din Kefalonia, complimenturi de la Ion Heliade Rădulescu şi peste toate „o adevărată pecingine în aur care nu face rău, dimpotrivă“. În această carte (numai în aceasta?), forţa imensă pe care Barbu, Principe de briliant, răpus ireversibil minunilor de-nceput de lumea toată – mărire ţie ciudată domnie în ţara palidelor mistere, şi-n halou de ev mediu românesc, plin de visătorie – o imprimă cuvântului, nu cheamă realul, îmbracă hlamida îndoielii, bea otrava iluziei, acoperă timpul cu trandafiri galbeni de Isfahan, înşelăciunile cu tăcere prelungă, despoaie întrebarea de izvoare, nu şi de presentimente. Suferinţa lui Hrisant Hrisoscelu nu e răgaz de cugetare – desperarea, da, însă Hrisoscelu n-atârnă în aţele ei –, nice la Bucuresci, „sub epitropia verii“, sau sub ninsori pontificale, nice în Veneţia bântuită de amăgiri şi de năluci, de timp înnegrit, aflat numai în afara lucrurilor. Sâmbure fără pulpele fructului, Veneţia trăieşte într-un etern amurg înscris într-o reputată beznă fosforescentă, totul adunat pe buzele unui pocal din care se dă de băut posedaţilor de la Bizanţ, un amestec cu luciu de amiază, pregătit de Lucrezia Herula Vimercatti – crimă, letargie, bufonadă, nevricale şi serbarea Redeatore, amintirea morţilor. Adică ştreang de mătase albă. Sau spinul neîndurării. Sticla felinarului se crapă şi la bord intră moartea. Şi nici moartea. Dorinţa tărăgănată de-a te topi încet. Puntea suspinelor care, la Veneţia, duce în carcere de plumb şi la Bucureşti ia forma a două scânduri lungite peste albia Dâmboviţei. Moartea ca un biet nebun suit pe-un măgar, cu faţa spre coada asinului, adică, zice Eugen Barbu, cu vorbe scoase din purpură şi amirosind a tutun din Smirna, „lihtisul, boala orientului, acel gol fără saţiu în care intri şi de unde nu mai reuşeşti să ieşi, turbata stare de aşteptare, fără mişcare, fără gânduri“...

Pentru mine cartea aceasta e un noroc ce se aşază între *Craii* lui Mateiu Caragiale şi *Ghepardul* lui Lampedusa. Fiecare cuvânt e un degetar de aur. Îl răstorn în palme şi simt cum prin iazul sângelui îmi lunecă o gondolă şi intră iarna în Bucureşci, să dea rod fericit pe lacuri, în arbori, pe străzi.

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CONOTAȚII LIRICE

Cornel Brahaș,
POEZII FOARTE FRUMOASE
Editura Societății „Soroc"
București, 1993

Cele 99 de poezii ale lui Cornel Brahaș, intitulate in corpore „foarte frumoase", nu sunt rodul unui impuls calofil. Frumusețea la superlativ, așa cum o teoretizează estetica literară, e fără obiect în cazul de față, deoarece idealul autorului nu vizează categoria estetică, ci, în interiorul acesteia, delimitarea universului poetic și, foarte presant, nevoia de echilibru. Mulți autori stabilesc o relație a ființei lăuntrice cu cerul înstelat de deasupra. Cornel Brahaș își scrutează, de cele mai multe ori, cu dezarmantă luciditate, abisurile pentru explicarea cărora apelează la lungi serii discursive menite a fixa stări sufletești sau puncte de intimism, netransmisibile altfel. O sudoare rece, „condensată pe partea sinceră a frunții" alunecă în bezna orizonturilor interioare, într-o lume bântuită de vânturi și ploi cu „vești năpraznice din tălpi". Sufletul îi este o mare tălăzuită, poetul însuși tribulează „pe culoarele fricii, în nebunia gardurilor coborâte în umbre/ în veșnicul sânge". Uneori tace „îmbălsămat cu pândă" și doar „adormind" scoate capul din coșmarul ăsta pentru a vedea cum se desfășoară, „în alte interioare/ muncile câmpului". Frumusețea pe care o invocă ar sta, așadar, la originea transfigurantei căutări, cu direcție, totuși, precisă. Poetul vrea să descindă în zona ultimă a comunicării unde află „pânza freatică a cuvintelor". E, din punctul său de vedere, locul revelărilor inițiatice: „decorul în care mă aflu este leit decorul/ din afara poemului liric dar mă simt între două lumi/ care se pândesc reciproc/ deși se sperie reciproc". Din zona instauratoare a unui echilibru fragil, poetul redescoperă lumea paralelă a conotațiilor simbolic–artistice: „a venit preotul și a vorbit de cristos așa de simplu/ încât acest personaj se poate confunda cu orice soldat/ dăruit morții de ultimele războaie mondiale". În ochiul lăuntric al creației sale pictura se rostogolește nervos pe cărbunii poeziei. Etapa lirică (1971–1981) conține, printre poeziile reprezentative pe cea intitulată *Singurătate cenușie*: „fără noroc ești/ dar vina-i a mea – cel puțin din iubire/ nu trebuia să plecăm la greci!/ hăituit de busole și relații cosmice/ măsor trecutul meu cu trecutul meu/ unități de măsură ale unității de măsură/ m-au înșelat și vândut/ iar dacă și tu lipsești/ povești neesențiale capătă valori de document/ liniște antică gând neolitic/ putere voievodală în cuvânt/ cine mai are contur de iubit? răbojuri/ și blazoane uscate/ trec pe lângă mine în liniște antică/ gândiri neolitice/ făpturi apropiate/ certifică menționarea tuturor viețuitoarelor/ în sigilii/ eu par intrat în lume prin războiul care trebuia să ucidă/ doar șerpi și corbi, deci parcuri exacte pentru războaie!/ parcuri pentru măsurătorile greșite ale vremilor!/ un grup de bacterii mă face atent: asta lipsește/ lipsești și-n golul acesta vești mari se înțeleg: Cosmosul/ pustiu este o veste/ morții ieftiniți mișelește, vocea vândută muzicii reci/ municipii unde fumatu-i interzis".

A doua etapă a volumului (1981–1991) e dominată de un discurs liric ținut mai aproape de firul logic, urmat vers cu vers. Reprezintă prin urmare o dezicere de la tentația descriptivă și, odată cu ea, un salt conceptual. Poemele nu mai sunt ample răsfirări (pe întreg amalgamul trăirilor lirice), ci mult simplificate prin decantare. Ritmul poetic se află sub controlul gândului, imaginea e mai elaborată și, totodată, expurgată de aluvionar. Poezia câștigă în claritate, iar prin aceasta efectul ei devine mai puternic. Nu înseamnă că autorul abandonează tematica deceniului liric precedent, ci că o rafinează. Eul interogativ accentuează reflexivitatea tentată de universul înconjurător: „crângul – înghițitor de păsări ascuțite/ știe prea multe despre trecerea lumii/ să fii corb bătrân pe o bancă/ în fața lui – pe înserat/ mi se împinge o umbră în dreptul trupului/ vulturii consăteni imită irealul/ și cine să tremure lumina?/ nimic din mine nu se repetă/ să fii corb bătrân/ să te stingi/ în chiar mijlocul culorii tale/ și cine să picteze hohote peste copaci?/ abia spre înserat umbra/ mi se umple cu trup pe măsură/ locomotive de aer tractează prin luncă/ gânduri exacte." (*Pastel cu corb*). Obsedanta „exactitate" se află mai departe în centrul atenției poetice numai că, de astă dată, construcția lirică se rezumă la minimum de lexic. „Cerințele" discursului rămân aceleași. Deosebirea constă într-un spor de transparență în interiorul simbolicii și emoției cu care ne obișnuise: „Ruguri mari albăstrind singurătatea/ – așa ceva este râul/ fluturii au dat deja colțul zilei/ să revin la aducătoarea mea în luncă/ – furtuna de fluturi –/ ea mângâie totul fără să spere". Poetul e în continuare un „paznic de noapte" și-și însemnează pe răbojul trecerii vremii, al existenței luminilor paralele, prezența jocului secund. Realitatea și poezia se contopesc filtrate de noi senzații lirice. Sălciile fac figurație impresionistă, plopii „gândesc" toate culorile, „lângă fiecare cal de bronz/ perechea lui/ paște iarbă proaspătă", „cuvântul se lasă mângâiat pe dinăuntru/ ca o pisică", „noaptea se trage la xerox", natura însăși se convertește la religia iubirii: „ea era frumoasă și râdea poezii/ tăcea minunat – zâmbea poezii/ avea ochi de credincioasă adânciți de însuși cristos cu unul din cuiele sale/ și-a început viața/ ca statuie/ iar azi/ tot orașul mă întreabă/ unde-i strada cu numele ei/ le arăt o tăcere de un metru și ceva/ străzile toate/ sar în ajutor cu exemple/ ei se bulucesc la ferestre/ la toate ferestrele/ la care ea/ ar putea să se arate cântând." (*Siroca, III*).

În viziunea lui Cornel Brahaș poezie foarte frumoasă înseamnă emoția trăită integral.

Lucian CHIȘU

ÎN FAMILIA LUI JAMES BOND

Leon Talpă,
SPECIAL AGENT
Editura „Alcor"
București, 1993

Este, poate, surprinzător, pentru cei care îi cunosc cărțile publicate până acum și sfera preocupărilor (doctor în relații internaționale, comentator de politică externă, ziarist în presa pentru străinătate), faptul că noua carte semnată de Leon Talpă, *Special agent* aparține speciei literare pe care o numim de obicei, cu o anume lejeritate și cu o doză abia disimulată de mefiență, roman de aventuri. Autorul s-a făcut cunoscut, mai cu seamă, prin romanul *Iunia*, o poveste de iubire fără *happy–end*, cu personaje „cu cheie", în care nu intriga este cea importantă, ci mecanismele psihologice ce guvernează comportamentele eroilor.

De această dată, în *Special agent*, Leon Talpă lasă la o parte psihologia, sugerează, doar atât cât este nevoie, introspecția, se înscrie în canoanele „genului"– cu ambiția, evidentă, de a le înnoi – și imaginează o serie de întâmplări (vorba vine, căci, de fapt, există o strânsă motivație a succesiunii evenimentelor) spectaculoase, pe care le parcurge, fără teamă și prihană, eroul său Theo Herescu, super agent FBI, angajat într-o bătălie pe viață și pe moarte cu o puternică, transnațională și, nu în ultimul rând, criminală organizație teroristă. Tentaculara organizație nu vrea să ne ia Transilvania dar, vorba cuiva, subminează economia națională (și nu numai), afectând, astfel, interesele unei societăți care exploatează magistrala Marea Nordului–Rhin–Dunăre–Marea Neagră. Român fiind, Theo Herescu nu poate rămâne de lemn și, motivat o dată în plus de un onorariu substanțial (suntem, totuși, în economia de piață), intră în acțiune. Urmează... Dacă aș divulga (sau devoala?) ce se întâmplă în roman (și vă asigur că se petrec tot soiul de lucruri, care de care mai palpitante) ar fi să încalc regula jocului. Iar fără regula jocului, un roman de aventuri devine o absurditate.

Ceea ce se poate spune, fără teama de a știrbi ceva din interesul cu care – sunt convins – veți citi această carte, este că personajul Theo Herescu se înrudește (sper că mă adresez unor cunoscători și nu mai e nevoie de lămuriri suplimentare) cu James Bond, Marlowe, San Antonio, Malko, că, adică, are șarm, succes la dame (e una, de toată frumusețea și isprava, pe numele ei mic Sorana), intuiție (ba chiar și inteligență!), curaj, ironie și, nu în ultimul rând, umor. *Gadget*–urile din arsenalul lui Theo Herescu sunt rolul multisecularei inventivități autohtone, asociate ultimelor „răcnete" ale tehnologiilor de vârf în domeniu. Dacă vă voi mai atrage (respectuos, desigur) atenția asupra dialogului continuu pe care protagonistul îl poartă cu cititorul, tulburându-i comoditățile, cred că voi fi făcut totul (sic!) pentru a vă determina să cumpărați rapid *Special agent* (costă mai puțin decât o bere relativ buvabilă!) și pentru a-mi permite să închei la toți nasturii această inteligentă (nu-i așa?) prezentare.

Nu înainte, însă, de a vă face și unicii beneficiari (producători și proprietari sunteți de mult) ai unei profeții. Iată: după cum se prezintă finalul lui *Special agent*, e de așteptat, dacă prețul hârtiei și al manoperei tipografice nu vor ajunge pe culmile disperării editorului, o reîntâlnire grabnică cu Theo Herescu și ale sale extraordinare aventuri. Pregătiți-vă din timp!

Valentin F. MIHĂESCU

Domnule Leon Talpă,

Ți-am citit romanul de spionaj, *AGENT PENTRU PROBLEME SPECIALE*, personaj principal Theo Herescu. Îți iert greșelile de construcție, îți iert scoaterea din scenă (absolut aiurea) a personajului Sorana, îți iert și greșelile de limbă română gen „l-a trăznit fulgerul", și alte aiureli de-astea, dar nu-ți iert și nu-ți voi ierta niciodată greșelile de prieten al paharului. Iată una grosolană: „Și au băut *Zghihară de Bohotin*". Păi, domnule, ai fost vreodată la Vaslui? Zghihară e numai și numai pentru Huși. Știi matale ceva cu Bohotinul, dar aia se numește Busuioacă de Bohotin. Și e grețos de dulce. Nu e bună decât să-și spele cei patrujpa de mucenici picioarele în ea. Și să le limpezească apoi (picerele) în Pinot–gris de Cotnari.

Cu nespusă părere de rău,

F.N.

PURGATORIUL ZILEI DE AZI

Nicolae Rusu,
AVEM DE TRĂIT ȘI MÂINE
Editura „Hyperion"
Chișinău, 1992

Majoritatea personajelor care populează paginile acestei culegeri de povestiri a lui Nicolae Rusu – volum premiat anul trecut de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova – sunt într-o continuă mișcare, deplasare: după pepeni la Herson (*A mai trecut o zi*), să trimită o telegramă de la Poșta Centrală (*Două telegrame*), umblând după un "ciubuc" de zugravi (*Reparație*), pierduți în gara Kursk din Moscova și chiar colindând prin marele oraș (*Doi de la Calcavura*), rătăciți printr-o vie (*Merele*), veniți la „țară" la un parastas (*Gemenii*), nimeriți în mari așezări urbane, umblând în căutarea unor "adrese" (*Gologoț*) sau, în fine, ieșiți să facă ordine într-o lume îmbâcsită de lașități și compromisuri (*Liliacul*).

Această forfotă a personajelor prin locuri și ținuturi diferite conturează imaginea unei lumi nehotărâtoare, parcă, în așezare. Eroii prozelor lui Nicolae Rusu sunt - într-o bună tradiție a prozei de observație - lăsați să se exprime prin gesturile lor, prin mișcările lor, într-o permanentă nevoie de exteriorizare. Sunt - și aici prozatorul are intuiția, fină, a mișcărilor sufletești – oameni simpli, angrenați într-un mecanism care-i copleșește. De aici și frământările – în registru minor ale acestor personaje, confruntate cu mizeriile cotidiene – demagogie, furtișaguri, matrapazlâcuri, poltronerii etc.

Mulți dintre acești oameni simpli – un fel de „buimaci" de prin proza anilor șaizeci (îmi vin în minte N.Velea sau V. Șușkin) - năzuiesc spre un *ceva* care să le schimbe, să le lumineze rosturile. Acest *ceva*, adeseori, este tot de ordin spațial: o „plecare"/ (cu rămasul acolo) în Occident, o vizită într-un loc îndepărtat, exotic, o călătorie la un minisru, o escapadă amoroasă într-o stațiune de odihnă etc. Și, ca un simbol al acestei nevoi de schimbare, obsesia lor de a-și schimba domiciliile, prin mutarea din inconfortabilele locuințe comune din cămine (studențești, muncitorești, de familiști etc.) în garsoniere sau apartamente. Sau măcar, în momente de criză, să-și zugrăvească apartamentul! Se poate glosa mult pe această temă și – din păcate– adevăr psihologic dureros al traiului în comun, într-o vreme când nevoia de siguranță a individului este alterată prin înseși condițiile existenței sale zilnice.

În general, constat, Nicolae Rusu este un prozator al spiritului domol, cumpănit, cu mare plăcere de a povesti, lăsându-și personajele să se descrie singure. Fraza sa e molcomă, strunită, cu șlefuiri îndelungi. Nu-l prind duritățile sau jocurile de limbaj.

Nicolae Rusu mi se pare un prozator cu o voce distinctă în contextul prozei noastre tinere. El sugerează că importantă nu este atât ziua trăită astăzi, cât pregătirea pentru cea de mâine.

Căci dacă, într-adevăr, știm că „avem de trăit și mâine", avem atunci și datoria de a intra în noua zi mai curați, mai senini, mai împăcați cu noi înșine, odată trecuți prin purgatoriul zilei de azi.

Ioan LĂCUSTĂ

CĂLĂTORIA CĂLĂTORIILOR

Florin Faifer,
SEMNELE LUI HERMES
Editura „Minerva"
București, 1993

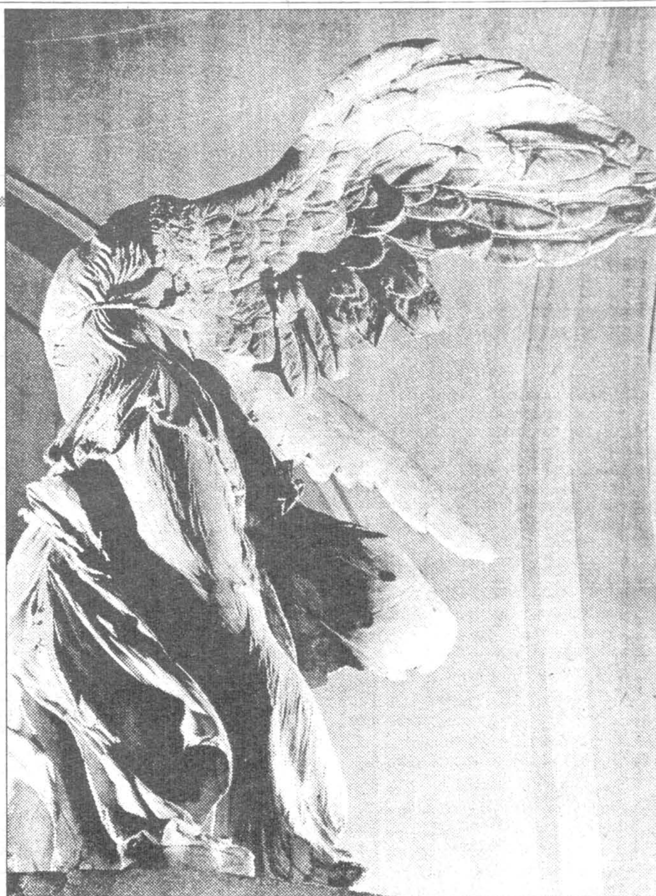
Florin Faifer are dreptate: „Memorialistica, memorialistica de călătorie îndeosebi, nu are câtuși de puțin o poziție privilegiată nici în istoria, nici în teoria literară (...). E, totuși, un filon de explorat. Textele în care emisia autorului are un sunet mai natural (...) sunt mărturii transparente, unde elementul de creație survine mai mult sau mai puțin întâmplător. Dar tocmai această transparență este filtrul ce relevă, în autenticitatea ei, calitatea timbrală a unei voci care de multe ori se contrafacе în exercițiul ficțiunii. În sprijinul afirmațiilor cu care își deschide cartea, el cheamă mărturiile unor certe autorități care s-au mai ocupat, sistematic sau sporadic, de acest gen aflat „la frontiera cu literatura": Thibaudet, Eugen Simion, Edgar Papu, Tudor Vianu. Construcția eseului său, publicat în colecția „Momente și sinteze" este, la rândul ei, solidă și convingătoare. Subintitulată „Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar", lucrarea devine ea însăși o călătorie nesperată – aproape înconjurul lumii și al istoriei – realizată cu însoțirea mai multor priviri și simțuri românești, de-a lungul timpului. O călătorie pentru care – cartea o dovedește – „pregătirile" lui Florin Faifer au fost îndelungi, laborioase și, probabil, istovitoare. Rezultatul le compensează. Un număr impresionant de călători români își deșeartă impresiile din care autorul eseului știe să aleagă aspecte definitorii, de la peripeția amuzantă la contemplarea reflexivă, de la periplul de plăcere la vitregiile exilului sau de la scopurile științifice la hălăduirile onirice. Autorului pare a nu-i scăpa nici cea mai neînsemnată mărturie consemnată în vreo corespondență cu caracter particular ori prin vreo pagină de revistă din secolul trecut. Hoinari anonimi sau cu nume prea puțin rezonante se regăsesc alături de consacrații ai memorialisticii de călătorie, în „categorii" pe care Florin Faifer le alcătuiește și le demonstrează sub titluri inspirate: *Semnul mirării. Călătoria ingenuă*; *Grădinile Armidei. Călătoria de plăcere*; *Arta ca o pradă. Călătoria livrescă*; *În răspăr. Călătoria parodică.* Citarea e, desigur, selectivă. Eseul are însă calitatea de a chema la o citire integrală și nu cu puține satisfacții. O continuare a lucrării prin memorialistica multor călători de după 1900 sau a și mai numeroșilor de după 1989 ar fi, fără îndoială, cât se poate de interesantă. Iar categorizările după scopul unora dintre voiaje – de-a dreptul surprinzătoare. Poate nu la fel de agreabile la lectură ca acelea pe care „Semnele lui Hermes" le sintetizează.

Andrei GRIGOR

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marin SORESCU

Reinventând Helada

Victoria din Samothrake

Metrón aristón

La închiderea muzeului, dintr-o dată,
Toate statuiele și-au părăsit sălile,
Înghesuindu-se spre ieșire.
În locul lor s-au postat
Vizitatorii înmărmuriți, împietriți.

Mergeau pe stradă
Poseidon cu tija de fier la un picior
Și cu talpa desprinsă
–Aceasta pășea singură înainte –
Copilul încercând să țină
Calul speriat,
Tânărul din Anticitera
Și copilul trezit de pe stela lui Ilisos
Cu câinele lui și toate celelalte statui.

Propriu-zis nu era un mers
Era o translație,
Numai bucățile puse strâmb,
Ori de-a-ndoaselea, de restauratorii
nepricepuți,
Se așezau singure la locul lor,

Vasele grecești mă întrebau de un
târg de oale
Oarecare.
„Oare ne vom mai umple vreodată
Și cu altceva, decât cu mister?", se
văietau.

Nimic de prisos! Nimic de prisos!
Se auzea vocea filozofului antic.
„Metrón aristón!" „Metrón aristón!"
Încă îmi vâjâie în ureche, în original.

Huța–Huța

În leagănul civilizației
Simți nevoia să te copilărești,
Să scoți limba
Și să te dai huța.

Hera sau Gea sau Afrodita
Mișcă pe rând, distrate,
Leagănul cu piciorul
Și te simți proaspăt, candid, fericit
În vecinătatea țâței mitice.

La Delfi

La Delfi! La Delfi cu noi!
Să știm: fi-va pace? Război?
O Pythie, gură amară,
Ne spune așa, într-o doară:
„Oricum, cineva o să moară.
Și, poate, murind, o să-l doară."

Să duci ofrandă...

– Să duci ofrandă lui Apollo
Pythonul ce mai mișcă încă.
Ziceam că-i mort, dar e acolo
Și putrezește pe o stâncă.

– Poftim, îi spun, luând pe umăr,
Solzoasa, strajnica reptilă.
Cât te iubesc, slăvite–Apollo,
Dar și de ea îmi este milă.

E fructul rocilor acestea,
Petale-s solzii cei de aur.
Tu ești Apollo– Sfântul Gheorghe,
De ce să pierzi un biet balaur?

Coborâtor e ca și tine
Din soare și e muritor,
Împuținarea de ființă
Este–un păcat îngrozitor.

Victorie

Cvadriga mea a câștigat
Și duc ofrandă lui Apollo:
Pe mine însumi, dat legat,
Cu hățul norilor de-acolo.

Pe hornuri curg, spre temple, pietre
Și se transformă-n colonade.
Un sanctuar cu multe vetre
De la Corchira la Cyclade.

Agamemnon își pune masca

Agamemnon își pune masca
În cinstea noastră
Și dispare sub ea,
În timp ce noi rămânem uimiți.

S-a dus la războiul Troiei sau unde?

De lancea întrebărilor indiscrete
Se apără cu această platoșă de aur
Fin cizelată...
Dar nu, s-a dus într-adevăr la
războiul Troii.

Când va veni o va întreba, fără nici o
umbră de ironie,
Pe iubitoarea lui soție, Clitemnestra:
– Aș putea face, dragă, o baie
În baia noastră îmbietoare
Și atât de funcțională tehnic?

Poseidon pierzând tridentul

Golfuri de sărituri în timp,
De pe coloane, trambuline.
Urcat cu zeii pe Olimp,
Atenție, plonjez în mine.

Din straturile–adânci, în care,
Împachetate dorm statui,
Le scot atent pe fiecare
Și la simbolul vechi le sui.

Poseidon, pierzând tridentul,
Îl va găsi prin val de prisme:
El răscolește occidentul,
Cu–nvolburări de silogisme.

Intrarea în port

La intrarea în port,
După faimoasa călătorie,
Corabia nu mai vede
Pădurea cea verde pe stânci.

– Unde sunt pădurile Heladei?
întreabă,
– Au plecat toate pe mare.
– Și au reușit s-o astupe?

Luați catargele mele
Și vâslele și prova
Și înfigeți-le pe culmi
Să se facă iarăși păduri.
Pădurile Heladei. O, pădurile
Heladei...

– E prea târziu, răspunde muntele
gol,
Au putrezit pe mări
Pădurile Heladei – Pădurile verzi ale
Heladei...

Vântul sărat

Un măslin și un zeu
Un măslin și un zeu
Chiparoși și jepi,
Eucalipți și pini.
Capre păscând pietre pe munți.
Iar vântul lustruiește stilul doric,
Vântul sărat ia coloanele în brațe
Sub privirea mea,
Care mă întorc de la Cap Sounion
Ca o ofrandă ce n-a fost primită.

Această geometrie...

Această geometrie de porturi,
Această geometrie de golfuri
Golfuri și escavații în lună,
Râpe în destin
Unduiri de nume celebre...
Și bărci răsturnate pe plajă...

Întorcându-ne de la Cap Sounion,
Pe drum am întâlnit
Influențe venind dinspre egipteni,
Ne-au izbit drept în față influențele,
Ca stoluri de miresme, călătorind cu
briza.

Pe promontoriu

Cutia lui Poseidon
Încearcă să se reclădească pe
promontoriu.
Depozite cu zei – templele.
Duc pietricele lângă coloane.
Când bate vântul, sunete ciudate la
Cap Sounion:
Ca și când un șoarece ar ronțăi în
mitologie.

O instalație cu Pythii

Templul lui Apollon
O instalație cu Pythii –

Se iau trei ciobănițe de capre
Și se instalează deasupra unei
Crăpături misterioase.
Încep să vorbească în dodii
Și tot bazinul mediteranean
Tresare, ia aminte, se înfioară.

Aducătorul de ofrande

Aducătorul de ofrande
Cu un vițel viu pe umeri
Mă privește.
Încerc să prind ochii vițelului,
Privirea lui nevinovată, de jertfă.
Nu știe că trăiește în secolul VI
Înainte de Cristos.
O, ce vremuri!
Și fetele alea frumoase din Beoția
De la Caryae, atât de căutate pentru
modele de cariatide...
Dar și eu eram mult mai tânăr!

De secole mă uit în ochii vițelului,
Care merge supus spre templu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Arhimede, omul de prisos

Se născuse la Siracuza în anul c. 287 î.e.n., ca fiu al astronomului Fidius; ştia de la tatăl său că trebuie să privească, mai întâi, pe cele de deasupra sa şi, numai după aceea, pe cele de jos; că între ele există o legătură, ca între spirit şi corp, ca între întreg şi parte. Arhimede, fiul, devenise, în scurt timp, mai învăţat decât tatăl său; mai înţelepţit şi mai bătrân decât toţi pe care îi întâlnise chiar şi în Muzeonul din Alexandria (nu întâmplător numele său începea cu particula *arhe*); trecea cu uşurinţă de la *ştiut* la *cunoscut*, la cele străvechi şi întemeietoare.

Ceilalţi siracuzani se ocupau cu treburile zilnice ale cetăţii şi, mai ales, cu negoţul. Corăbiile lor cutreierau apele mării, dintr-o parte într-alta, de la Siracuza la Alexandria sau Cnossos, după hărţile bolţii cereşti, făcute de acest tânăr. Concepeau lumea rotundă, sferică; şi, totuşi, se înfiripa în ei spaima de infinit. Începeau, în lupta cu valurile şi vânturile, să bănuiască înapoia tuturor lucrurilor o mână nevăzută, un *arhe* – pe care numai acela dintre ei rămas acasă, cu muncile sale de prisos, trebuie să-l ştie şi să-l caute. El trebuia să vadă acel gând din înapoia lucrurilor, fără de care corăbiile lor n-ar fi putut pluti pe ape.

Trebuia să găsească *legea*.

Tânărul acesta, ce părea pentru cei mai mulţi de prisos, înfiorat şi el de infinit, l-a găsit strecurat în chiar raportul dintre raza şi lungimea cercului, şi i-a dat nume numele cifric trei şi paisprezece: – π; pentru studierea mişcărilor Soarelui, Lunii şi planetelor, a făcut un planetariu; a calculat lungimea curbelor, raportul dintre volumul cilindrului şi sfera circumscrisă (bucurându-se tare); ariile şi volumele unor suprafeţe speciale; cuadratura parabolei; a studiat proprietăţile spiralelor şi gândul lui trebuie să fi ajuns în preajma a ceea ce, mai târziu, a fost numit „un cerc de cercuri".

La cârma acestei cetăţi din Sicilia ajunsese Hieron al II-lea, care îşi comandase o coroană de aur. La aducerea acesteia de către slujitor, el o privise suspicios, cu îndoieli în privinţa cinstei giuvaergiului: dacă nu cumva înlocuise o parte din aur cu argint!? Dar cum să afle!? Aceasta era o problemă ce depăşea mintea unui conducător de oameni. Dar poate nu şi pe a lui Arhimede – omul de prisos! Astfel îl numise, până atunci, cetatea cu mai marii săi. Nu şi Hieron, care „era încă foarte tânăr – scrie Polybos –, însă înzestrat de natură cu însuşiri potrivite pentru a exercita puterea regală şi administraţia unui stat" (*Istorii*, Cartea I, 8). Astfel Hieron îi cere acum lui Arhimede să-i rezolve problema.

Şi, iată-l pe Arhimede, învârtind coroana pe deget, stăruind în căutarea răspunsului. Era într-o zi a anului 265 î.e.n. Trebuie să fi fost tare cald la Siracuza, căci acest tânăr de 22 de ani se pregătea să intre în cada cu apă spre a-şi răcori sângele şi a-şi limpezi spiritul. Cu problema în gând, nu băgă de seamă când cada se umpluse cu apă. Intrând în cadă, o parte din apă s-a revărsat peste margini: a simţit că mâinile, picioarele, întregul corp îşi pierduseră din greutate. A privit atent apa revărsată şi, deodată, a sărit ca ars, şi a pornit-o în fugă spre casă, strigând: „Evrika! Evrika!" Descoperise „cheia" problemei, principiul fundamental al hidrostaticii. Iar de aici, o concluzie practică: prin cântărirea obiectelor în apă – de pildă a unei coroane – se putea cunoaşte cu exactitate proporţia metalelor în aliaje. Astfel, s-au pus bazele staticii, hidrostaticii, s-a determinat centrul de greutate al corpurilor, a fost definită greutatea specifică.

Mâinile sale, prelungite de echer şi compas, dar mai ales de gând, au inventat scripetele mobil, roţile dinţate, mufla, maşini pentru irigatul holdelor, şurubul fără sfârşit – ca o revanşă a infinitului în infinit –, şi multe sisteme de pârghii. „Daţi-mi un punct de sprijin şi voi susţine întreg Pământul!" - ar fi zis el. Metaforic, şi nu tocmai metaforic, punctul acela de sprijin era chiar spiritul său.

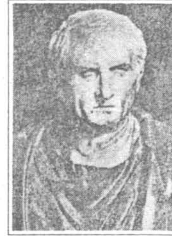
I-a fost dat apoi să vadă mai mult de două decenii cum se confruntă şi se devoră forţele în istorie: romanii, vrând să iasă din peninsulă, încercau să obţină un cap de pod chiar în insula sa, în Sicilia, pretenţie ce se lovea de a cartaginezilor, stăpânitori mai vechi ai acestor ape, cu insule şi ţărmuri cu tot. Hieron trebuia să dovedească o suplă diplomaţie între aceste forţe, asemănător, întrucâtva, lui Arhimede, căruia, în tinereţe, îi trimisese coroana cu pricina, pentru aflarea adevărului. Acum, şi unul şi altul trebuiau să caute adevărul în istorie. „Căci aşa cum unui animal – era obligat să mediteze, în acelaşi context, Polybos –, dacă i se scot ochii, nu mai este bun de nimic, tot aşa, dacă din istorie se lasă la o parte adevărul, ceea ce rămâne din ea este doar o povestire nefolositoare" (*Istorii*, Cartea I, 14). Arhimede trebuie să urmărească, acum, mai mult mersul lucrurilor şi mai puţin raţiunea lor; trebuie să imagineze pârghii, catapulte şi corăbii care să apere cetatea. Hieron, la rându-i e mereu atent la schimbarea sorţilor; gândul său pare a fi Arhimede. Despre Hieron, Polybos scrie: „Se pare că el a fost cel mai vestit dintre toţi regii şi a cules multă vreme, atât în viaţa particulară, cât şi în cea publică, roadele înţelepciunii sale" (*Istorii*, Cartea I, 18). Despre Arhimede, legenda invocă mai ales faimoasa *oglindă*, care a captat focul de sus al soarelui, îndreptându-l împotriva duşmanului. Mult mai aproape de noi, la 1582, Raphael Mirami scrie: „Fiecare ştie ce mult respect îi purtăm ingeniosului Arhimede din Siracuza şi gloria pe care şi-a dobândit-o cu ajutorul oglinzilor focale pentru incendiul corăbiilor inamice care veneau spre distrugerea şi ruina acelui pământ."

Şi oraşul a rezistat an după an, până când, printr-o anume viclenie, Marcellus l-a cucerit. Romanii biruitori pătrund în cetate: un soldat ajunge la locuinţa lui Arhimede şi-l găseşte pe bătrân absorbit în rezolvarea unei probleme de geometrie, cu cercurile desenate pe nisip. Cu trufie şi dispreţ, soldatul îi ordonă să-l urmeze. Bătrânul, tot mai aplecat peste cercurile sale, îl roagă să aştepte încă puţin, întrucât nu rezolvase problema. Cu sabia în mână, considerându-se jignit, soldatul îi calcă cercurile şi i le şterge. Bătrânul, calm, ridică fruntea şi-i spune: „Noli turbare circulos meos!" („Nu-mi şterge cercurile!"), la care bruta înalţă sabia şi-l despică.

Era în anul 212 î.e.n. Generalul Marcellus l-a înmormântat cu toată cinstea cuvenită şi a dispus să-i fie gravată pe lespede o sferă înscrisă într-un cilindru. Dar ierburile uitării generale i-au acoperit pentru câteva secole mormântul. Până într-o bună zi, când M.T. Cicero, în timpul guvernării sale în Sicilia, a găsit şi a recunoscut mormântul lui Arhimede după înscripţia de pe lespede: sfera înscrisă într-un cilindru.

Dumitru VELEA

Uciderea lui Cicero

Una dintre cele mai dramatice, mai întunecate pagini din istoria veche este cea a uciderii marelui umanist al antichităţii, oratorul, filosoful, omul de stat Marcus Tullius Cicero, autorul celebrelor *Catilinare*, *Verrine* şi *Filipice*. Această crimă a fost săvârşită în anul 43 î.e.n., aşadar la un an de la asasinarea lui Caesar, la Idele lui martie. Cicero ajunsese la vârsta de 64 ani, era deci în amurgul vieţii, dar în plină putere creatoare. În urma încheierii triumviratului dintre Antonius, Lepidus şi Octavian, marele orator este trecut pe „lista neagră" a celor care urmau să fie imediat ucişi. Amănunte despre relaţiile dintre Cicero şi Octavian (viitorul împărat Augustus) ne furnizează savantul francez Gaston Boissier, în vestita sa carte *Cicéron et ses amis* (*Cicero şi prietenii săi*). Cu toate că era prieten apropiat al lui Cicero, tânărul Octavian îl sacrifică, din calcule politice.

Despre ultimele clipe din viaţa lui Cicero şi despre oribilul asasinat aflăm din scrierea grecească a lui Plutarh, *Bioi paralleloi* (*Vieţi paralele*). Pasajul de mai jos are tonalitatea unui roman de groază, în care evenimentele reale, atestate istoric, se îmbină cu elemente miraculoase, cu superstiţii şi premoniţii. Imaginea de coşmar a apariţiei corbilor în jurul lui Cicero, cu puţin timp înaintea uciderii sale, croncănitul lor sinistru aduc ceva din atmosfera filmului halucinant al lui Hitchcock şi din misterul romantic al unui celebru poem al lui Edgar Allan Poe: „*Cicero*, frământat de multe gânduri tulburătoare şi contradictorii, s-a încredinţat sclavilor să-l ducă la Caieta pe mare, căci avea acolo fâşii de pământ şi un loc unde putea să se ascundă în timpul verii, când vânturile suflau foarte plăcut. Locul acesta are şi un templu mic al lui Apollo, deasupra mării. De aici au pornit nişte corbi în stol mare, croncănind şi s-au îndreptat spre corabia lui Cicero, care era trasă pe uscat şi, aşezându-se pe catarg, şi de o parte, şi de alta, unii croncăneau, iar alţii loveau capetele frânghiilor, încât toţi socoteau că acesta este un semn rău. Cicero a coborât de pe corabie şi, intrând în casă, s-a culcat ca să aţipească, dar mulţi corbi s-au aşezat pe portiţă, croncănind zgomotos, ba chiar unul dintre corbi, coborându-se pe patul lui Cicero, care era cu perdelele trase, i-a dat puţin la o parte cu ciocul veşmântul de pe faţă. Sclavii, văzând acestea, se învinuiau singuri că vor fi nevoiţi să asiste la uciderea stăpânului lor, pe când sălbăticiunile îi vin în ajutor şi se îngrijesc de el, când este în suferinţă, el, om cu atâta prestigiu şi că ei înşişi nu-l apără, aşa că, mai rugându-l, mai luându-l cu forţa, l-au dus în lectică la mare. În acest timp, au venit ucigaşii, centurionul Herennius şi tribunul Popillius, pe care, când era acuzat că-şi ucisese tatăl, îl apărase Cicero, având cu ei slujitori. Când au ajuns în faţa uşii lui Cicero, care era închisă, au bătut, dar, deoarece Cicero nu se auzea, iar cei dinăuntru spuneau că nu ştiu de el, se zice că un tânăr pe care-l crescuse şi-l instruise Cicero cu manuale şi învăţături liberale, libertul fratelui său Quintus, numit Philologus, a spus că lectica este purtată spre mare prin locuri de plimbare, care au plante pe margine şi sunt umbroase. Tribunul, luând cu sine câţiva soldaţi, a pornit pe drum, dar Cicero a văzut cum Herennius vine repede prin alei şi a poruncit sclavilor să pună acolo jos lectica. El însuşi, după cum avea obiceiul, punând mâna stângă pe barbă, se uita ţintă la ucigaşi, plin de praf şi de frunze, cu faţa transfigurată de gânduri, astfel încât cei mai mulţi şi-au acoperit faţa când Herennius l-a ucis... A fost ucis în clipa când şi-a scos capul din lectică (...). La ordinul lui Antonius, i-au tăiat capul şi mâinile cu care scrisese *Filipicele*. Pentru că însuşi Cicero a intitulat *Filipice* discursurile rostite împotriva lui Antonius şi până acum se numesc *Filipice* (...). Capul şi mâinile lui Cicero Antonius a poruncit să fie puse pe tribuna rostrată, ca un spectacol groaznic pentru romani".

Apollo, Atica, sec. V î.Ch.

Amănunte despre uciderea lui Cicero aflăm şi de la un contemporan al său, istoricul Titus Livius, autorul vestitei scrieri *Ab Urbe Condita* (*De la fundarea Romei*). Într-un fragment păstrat în *Declamaţiile deliberative* (*Suasoriae*) ale lui Seneca Retorul, Titus Livius ne descrie astfel sfârşitul lui Cicero, completând informaţiile furnizate de Plutarh: «Întorcându-se la ferma pomenită mai sus, care se află la mai puţin de o mie de paşi de ţărm, (Cicero – n.n.) zise: „Am să mor în patria pe care de-atâtea ori am salvat-o". Se ştie că sclavii lui erau gata să lupte cu vitejie şi cu devotament, dar el le porunci să pună jos lectica şi să aştepte liniştiţi ceea ce soarta nedreaptă îi va sili să sufere. Scoţând capul afară din lectică şi întinzându-l nemişcat călăilor, aceştia i-l retezară. N-a fost de-ajuns cruzimii stupide a soldaţilor: i-au tăiat şi mâinile, zicând că a scris nu ştiu ce contra lui Antonius. Astfel capul a fost adus lui Antonius şi, din porunca lui, fixat între cele două mâini în tribuna de unde fusese ascultat».

Ştefan CUCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

MIRCEA NEDELCIU: „CA O BILĂ PĂTRATĂ"

Fiche signalétique: Praenomen: MIRCEA. Nomen: NEDELCIU. Cognomen: „Euromedia". Data naşterii: anii '80. Locul naşterii: cenaclul „Junimea" şi librăria editurii „Cartea românească". Talie: primul înnoitor de talie (cel puţin cronologic) al prozei scurte româneşti. Greutate: „momente şi schiţe", „meteorologia lecturii", ghiduri franţuzeşti. Semne particulare: o uşoară aplecare înainte, cu capul prins între mâini, luptând contra somnului, contra singurătăţii, atent la vorbele schimbate, dimineaţa, în autobuzul de dimineaţă. Luat în evidenţă în librăria mai sus amintită, transformată de el însuşi în cabaret „Chat noir", „Lapin agile" sau „Voltaire". Deşi e clasat pe ordinator, nu posedă un dosar special. Posedă, în schimb, darul de a enerva interlocutorul prin întrebări voit morometiene de tipul „pe ce te bazezi?" sau „în ce sens?". Are nevoie de prietenie pentru a exista, deşi nu o spune niciodată. Ştie să folosească vorbele cu parcimonie, rostindu-le baritonal şi clar. La nevoie _se_ cunoaşte, chiar dacă nu _te_ cunoaşte. Are dorinţa de a înţelege toate lucrurile, şi asta poate trece deseori drept defect. Are doi copii admirabili. Ştie cum să procedeze cu vorbele şi cu situaţiile critice. Are întotdeauna asupra lui un bilet de tramvai. Cu ajutorul căruia alunecă prin oraş. Uite-l!

Nino Stratan, Mircea Nedelciu, Tudor Jebelenu şi Nicolae Iliescu. Foto: Florin Iaru.

– Iartă-mă, nu mi-ai fost prezentat. Cine eşti dumneata, Mircea Nedelciu?

– Lasă, fără prezentări.

– Cu ce te ocupi?

– Supravieţuiesc.

– Cum merg afacerile societăţii Euromedia?

– Ca o bilă pătrată. Aducem în România unul dintre cele mai scumpe produse de pe piaţa occidentală - **informaţia.** Ne adresăm unei pieţe cu o putere de cumpărare scăzută şi în continuă scădere. În plus, mentalitatea potenţialilor cumpărători îi împiedică să vadă că informaţia este un produs de strictă necesitate. În consecinţă, din puterea lor de cumpărare foarte mică ei alocă pentru informaţie o cotă mai mică decât mulţi alţii.

După asta mai vine şi **statul român** şi găseşte de cuviinţă să încaseze TVA 18% şi 0,5% COMISION VAMAL PE CARTEA IMPORTATĂ. Presa străină este şi mai tare stopată la vama română: 3% TAXE VAMALE, 0,5% COMISON VAMAL + 18% TVA = 21,5% „PROTECŢIE"! Asta faţă de o factură externă, după umilitoare chinuri de a o aduce cât mai aproape de puterea de cumpărare a concetăţenilor noştri. Şi percepută imediat, înainte de trimiterea pe piaţă a produsului (care are şi un ritm de vânzare foarte lent), deci înainte de orice încasare în lei. STATUL VĂCĂROILOR VREA BANII JOS, altfel nu iese camionul din vamă! Dacă vrei să ştii de la cine pretinde statul român să fie creditat, afli acum: de la orice întreprindere care ar îndrăzni să vrea să aducă în România informaţie din vestul continentului.

În astfel de condiţii nici nu trebuie să întrebi cum merg afacerile, ci cum de mai existăm. Oricum, din punct de vedere economic, se explică de ce nu avem concurenţă. Şi de fapt, vom continua să existăm tocmai pentru că informaţia nu mai poate fi oprită. Oricărui stat însă care pune TVA pe importul de informaţie şi vrea să fie creditat de întreprinderile care o fac să circule nu-i prevăd decât un viitor foarte scurt. În lumea de azi informaţia a devenit cea mai importantă sursă de bogăţie. Mai grav: resursele de orice fel, subsolul, pădurea, combinatele siderurgice (de la Călăraşi), grânele şi saivanele CAP-urilor, casele de pe Primăverii, chiar dolarii depuşi în bănci străine sunt praf şi pulbere dacă sunt gestionate cu o informaţie neadecvată.

Aşa că nu de soarta unui S.R.L. ca Euromedia trebuie să te îngrijorezi, dom' Nic, ci de soarta statului care ne impune să-l creditäm noi ca să subvenţioneze el cărbunele nescos din pământ şi tabletele televizate.

– Scriitorul român a rămas mereu cu o oră în urmă. Nu crezi?

– Dimpotrivă. Numai simplul fapt că sunt **cititor** al literaturii române îmi creează un sentiment de superioritate faţă de mulţi scriitori străini. Deci, faţă de scriitorii din alte limbi, n-a fost şi nu va fi nicicând „în urmă". Poate vrei să zici că e în urmă faţă de ceilalţi români, cei care nu scriu adică, mai bine-zis: cei care n-au făcut din scrisul lor un destin. Dar aici ce sens mai pot avea cuvintele „în urmă" sau „înainte"?

– Cum se poate remedia astă defecţiune?

– Păi, nu-i nici o defecţiune. Eu zic s-o lăsăm aşa.

– Când „lucrezi" (mai pe înţelesul tău, când scrii) cum faci? Întotdeauna am văzut la tine maldăre de fişe. Faci şi ceva cu ele?

– Domnule, nici nu lucrez şi nici nu scriu: mă joc. Şi când te joci, te joci cu orice, fişe, ore, galoşi, dischete, munţi şi păduri, capete pătrate. Numai cu vorbele să nu te joci, dom' Nic, că faci buba!

– Am hălăduit împreună (e un fel de a zice) prin diverse cotloane ale Bucureştilor. Unde te simţi tu acasă?

– În toate locurile din România, mai puţin Bucureştiul. Dar neplăcerea de a trăi în Bucureşti e de dată recentă, încă nu m-am gândit ce-i de făcut.

– Ai vreo manie?

– Nu cred. Dar poate am şi n-am observat eu. Asta nu e cumva femininul de la Maniu?

– Nu. Bine îmbrăcat nu te-am văzut niciodată. Chiar nu-ţi pasă?

– Probabil că mi-a păsat cândva, dar, ştii cum e, ba n-ai bani, ba n-ai timp, până la urmă: ia mai dă-i dracului cu mofturile lor. Friguros nu prea sunt.

– Mâine, cum va arăta literatura română de azi?

– Foarte bine.

– Dar cea de mâine?

– Mai lasă-mi timp de gândire.

– „Ţăranul român e rău, prost şi leneş". Are dreptate Rogojinaru?

– Ha - ha! Ţăranul român e un tip fantastic. Mă amuză foarte tare să-i văd pe cei care-şi fac planuri cu el cum să-l păcălească. Le dejoacă planurile cu o imaginaţie şi un talent extraordinare, tot continuând s-o facă pe prostul sau pe leneşul. Când trebuie, o face pe răul, numai că nu ştii tu când trebuie, ci el. Are o armură teribilă, dură, selectivă, suplă; s-ar adapta şi pe Lună înaintea marţienilor.

– Ai trecut printr-o experienţă dificilă. Vrei să vorbeşti despre asta?

– Nu prea.

– Atunci, cum ai ieşit din ea?

– Ca dintr-un joc mai dur. Am făcut şi fişe, am scris şi un roman, dar el nu se numeşte „Pe patul de moarte" pentru că titlul ăsta fusese deja folosit la o traducere din Faulkner şi nici nu s-ar fi potrivit conţinutului.

– Dă-mi definiţia prieteniei.

– Relaţia normală între oricare două sau mai multe fiinţe, câtă vreme nici una nu e atinsă temporar sau definitiv de prostie.

– Tu eşti prieten cu cineva?

– Cu relativ puţini oameni, pe unii nici nu-i cunosc personal, dar de obicei cu toate animalele (nu sunt prost să mă apropii de un câine turbat, nota bene!)

– Ce vrei tu cel mai mult de la viaţă?

– 100%!

– Care crezi că-i locul tău alături de noi?

– Care noi?

– Crezi că nevestele sau cunoştinţele pot influenţa relaţiile dintre doi oameni apropiaţi?

– Asta-i întrebare?

Nicolae ILIESCU

TINERI POEŢI

Mogadiscio, Ţara Făgăduită unui poet alb şi unei regine negre

Să fie Sudanul Ţara Făgăduită
Eu mă răsfăţ străbătând plaja somaleză
Negru mă renasc din mine la geneză
Cu surâs alb şi cu pielea cernită.

Târgul din Khartoum
Omdurmanul prăfuit
Unde erai tu născută din sărăcie
Printre hârburile
Tatălui tău artezian.

Musulmană împlinind castitate
Ţi-am desfăcut cu Mâna hoaţă
Vălul fulgerat de Cheia lui Allah.
Câştig o speranţă primară,
Hienele nu mă răpun în deşert
Ci la Nilul sudanez.

II

Hăul meu a căzut într-o cursă
Într-o zi de primăvară polară
Fericit în necunoaştere
Cuprind strune de alun.

Globul mă înconjura
O cursă pusă în centrul pădurii
Care depăşeşte orice.
M-am întrebat pe o stare subţire de luciu
Cine este în pădure regele,
Şi cine regină.

Sub o costişă mă ademenesc
Ciorchini de albăstrele.
Fata sălbatic culege albăstrele
Desculţă, despletită.

Nu am dăruit nici unui sălbatic
Buchete de albăstrele
Mi-a şoptit sălbatica galeş,
Cu murmur albastru.

III

Unde poţi fi marea mea călătoare,
Când trec plin de călătorie Oceanul
Din Somalia în Insulele Maldive.
Unde există nerostirea cântată a tainicului
Negru,
Alb,
Galben.

Mi-ai trecut prin închipuire
Soare prin sufletul celui fără aşezământ
Eu posed numai pastelarea imaginii,
Cu alb, galben şi negru.

Un cântec ce coboară din cer
Se eternizează
În locul de unde coboară.
O lebădă albă este întotdeauna
Profană.

Prima mea cumpănire este o lebădă albă,
Este o lebădă galbenă,
Este o lebădă neagră.
Oceanul este un ochi magnific de lebădă
Cu penaj somalez.

Dorin CRIŞAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fănuş NEAGU

SCAMPOLO, TU EŞTI O HAIMANA

Maşinile, două ARO-uri de teren, opriră în marginea pădurii de salcâmi; coborâră în ordine: 1) Ilie Agafton, zis Aga, primul secretar al judeţenei P.C.R. – 40 de ani, înalt, cu mişcări cursive, greutate normală, părul blond tuns perie, mustaţa viorie, salopetă de lucru şi caschetă de şofer de curse; 2) Liviu Doru Călinescu, şeful de cabinet al lui Aga, mai cunoscut sub numele de Impi, cum acrişor îl desmierda Aga, tânăr, 27 de ani, brunet, cu părul numai cârlionţi, în pantaloni de mătase şi cămaşă neagră; ochi verzi, sticloşi, năuci; 3) Delia Ionescu, secretar cu propaganda, zisă şi Comisoaia, fiindcă iubea nespus caii. Grasă, cu obrajii rotunzi, ochi nemaipomenit de mari, căprui, îmbrăcată într-un taior gri-fer, mirosea plăcut a parfum de violete şi pintenaşi cruzi. Dar de unde şi dâra subţire de fum de vin roşu?

Salcâmii – pădurea număra peste trei mii de hectare – te ameţeau cu mireasma florilor albe şi roşii.

— Ce dulce lenevie ! se pomeni Comisoaia înşirând mărgăritare.

„Da, reluă Aga, pentru sine, suntem în cuibul cu dor al salcâmilor. Aici înţepeneşte Timpul. Timp fără istorie. Sterp. Timp de neînviat în veci de veci. Timp docil morţii. Timp care nu ştie să înveţe prospeţimi. Nesupus regenerării. Ce gât lung şi uscat, mama lui de Timp. Gât de lebădă moartă".

— Tovarăşe colonel Dumbravă! se pomeni strigând cu voce urâtă.

— Ordonaţi, răspunse şoferul din primul ARO, aplecat asupra volanului.

—„Ordinele, sublinie Impi, obraznic, se primesc stând în picioare". Aşa zic nemţii. Cel ce le dă poate să stea şi culcat.

— Şi ce mai spun nemţii tăi, Imbi, întrebă Aga, schimbând vesel consoanele p şi b.

— Mai zic că „ o dată în viaţă fiecare din noi îşi aduce un cal troian în casă".

— Ce tulpină... ce tulpiniţă eşti tu, Impi! Dumbravă, cei douăzeci de oameni ai dumitale să închidă intrările în pădure. Întreceri Skandenberg şi vodcă la discreţie. Am venit aici să petrecem două zile în linişte. TOVARĂŞU' şi TOVARĂŞA sunt în vizită oficială în Bulgaria. Ca atare, ne putem distra în voie.

Cele două maşini ARO dispărură pe drumul de pământ. Comisoaia rupse o crenguţă de salcâm înflorită şi îngână:

O floare de salcâm, în părul tău,
Ca o stea s-a scuturat...

Impi intonă şi el, batjocoritor:

Lenin din ceruri priveşte la noi

— Delia, zise Aga, – tovarăşul prim se afla într-unul din momentele lui bune – eşti de o mie de ori mai frumoasă decât năluca fetei care-ai fost. Păstrezi în tine întreg neastâmpărul fetei din mahalaua Priboi. (Comisoaia în gând: „De unde detaşarea asta la Aga, de obicei atât de arogant? Oh, proasta de mine, s-au iubit înainte de-a porni la drum, s-au curvăsărit tovarăşii, n-au avut răbdare până diseară. Iată-l pe Impi cât de obraznic mă priveşte.. o obrăznicie transfigurată... le-a priit tovarăşilor. Mă, Impi, pederast împuţit, ce mult mi-ar fi plăcut să fii bărbat. Oh, dac-ai fi parţial mai disponibil").

— Aga, zise Impi, cu intuiţie diabolică, ţoapa asta trebuia să vină îmbrăcată în pantaloni de muşama. Comisoaie, urmă el, pipăind colierul ei din boabe de chihlimbar negru, tu-ţi zici în gând că sunt pea frumos pentru a mă fi născut bărbat... Dar, eu sunt...femeie...Taie-mă, Aga, cu briceagul de argint, căci de câte ori mă uit la ea, nu mă pot opri să prind cheag de neam prost şi să zic: iaca trece impetuoasă, intolerabilă, plină de furie disperată şi vorbire cutezătoare, chipul dezamăgirii. Palmaresul tău, Comisoaie, ar fi ăsta: tuşi, scuipă, băşi şi spuse inepţii.

— Eşti dezgustător.

— Pun pariu pe-un coş cu castraveciori... zise Impi.

— Şi-un coş de căpşuni, completă Aga, înveselit. Pentru că depravarea începe cu litera c...

— Ai dreptate, Aga, se înclină Comisoaia, n-are nici-un rost să ne facem daruri întunecate. Deci, litera c. Curvă, cucurigu...

— Cântar, sugeră Impi. Dacă nu zici cântar, va fi furtună din senin.

— Cântar. Cătuşe. Cuşcă. Câşlegi. Cazan. Catedrală.

— Câteodată, lungi Impi seria.

— Câteodată, repetă Aga, încântat de jocul lui Impi.

— Câteodată, reluă Impi, în pădurea asta de salcâmi, de pildă , poţi să-i faci cuiva de petrecanie fără nici-un pic de teamă. Când luna închide ferestrele, când cucii, codobaturile şi coţofenele amuţesc... Pun pariu, deci, pe-un coş cu castraveciori...

— Te-ai speriat, Comisoaie? întrebă Aga, văzând-o că păleşte. Nu te speria, eu conduc menajul.

— Aga, tu eşti minunea pădurii de salcâmi, zise femeia uşor zdruncinată.

Pentru Aga simţea numai respect şi frică.

— Ştrengăriţo! o dojeni Aga, ameninţând-o cu degetul.

— Ştrengăriţe, rotunji Impi buzele, sunt lesbienele care defilează pe străzile Americii în rochiţe de hârtie. Hai du-te şi culege măcriş.

— Du-te, o îndemnă moale şi Aga. Măcriş şi bujori. Bujorii, în toate împrejurările sunt roşii, numai câteodată albi.

Comisoaia se depărtă, legănându-se , pe o cărare pierdută-n ierburi.

Castelul de lemn, cu fronton şi patru turle mici învelite-n teracotă albastră (n-ascundeau îndemnuri de împotrivire la desfrâu?) se găsea la vreo sută de metri, înconjurat de stejari uriaşi. Aga şi Impi se duseră pe terasa din spate, pardosită cu gresie cenuşie. Cinci portocali în hârdaie se-nfiorau de exotism tulbure. Peste scoica de sticlă în legături de fier de deasupra uşii de intrare se revărsau mlădiţe de iederă. Patru fotolii de răchită împletită, răspândite într-o dezordine studiată, căptuşite cu perne-mbrăcate-n atlaz, aşteptau trupuri ostenite. Două statui de lemn, una reprezentând o ţărancă ţinând pe cap un vas de cult, cealaltă o zeiţă a rodului purtând în jurul frunţii ofrandele câmpiei, iar în mâinile adunate pe pântec un strugure neverosimil, împodobeau laturile terasei. Din pricina uscăciunii, capul ţărăncii crăpase pe mijloc şi cineva-l strânsese zdravăn în două cercuri de tablă, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu se scurgă creierii sau numai sugestia lor.

— Aga, nu trebuia să cărăm curva asta aici.

Aga, răsturnat în fotoliu, îl măsură dintr-o parte, fericit. „Toţi îl cred un cinic şi-l privesc cu vădită ostentaţie , dar câtă iscusinţă pe obrajii aştia dumnezeiesc de frumoşi. Ce flăcări naive şi dulci joacă-n pomeţii lui. Mă uit câteodată la el şi zic că e miezul nopţii şi cineva suflă într-un corn de vânătoare, timp de un minut. Cine pe cine cheamă? Cine cui dă de ştire? Pădurarii spun că n-aud nimic, dar mint, e limpede, mint ca să oprească misterul ".

— Impi, Delia şi soru-sa Genia au fost cele mai frumoase fete din Priboiul Dunării.

Impi scutură o gâză de pe mânecă – amândouă mânecile cămăşii de mătase neagră erau doi corbi în coborâre festivă – şi aprinse o ţigară. Aga-i sorbea mişcările. „Dacă nu-i cu mintea vraişte , îmi va azvârli două rotocoale de fum în faţă. Haide, Impi, hai".

Dar Impi nu se clinti. „Bineee, se îmbufnă Aga, o să-ţi plătesc pe loc".

— Erau frumoase şi ieşeau, seara, pe malul Dunării înfăşurate-n mantii.

— Iar tu, băiat drăguţ, discret, curat, simpatic şi bun camarad, le păzeai de câini.

— Afurisită limbă ai astăzi!

— Fiindcă m-ai întărâtat şi nu m-ai domolit.

— Păcătosule! murmură Aga – şi intrară în castel.

Apucând cărarea dinspre Poiana mierlelor, Comisoaia se schimbă în fata din Priboiul Dunării, care-şi întinde rujul pe buze cu un băţ de chibrit, poartă brăţări la glesne şi inele de argint pe deştele picioarelor şi e apucată de năbădăi la apusul soarelui. „Au început să lucreze la vedere, tovarăşii... o să-i ia dracul!" Nu se ştie de ce avea impresia că pădurii de salcâmi îi era drag numai de ea, Comisoaia, şi gândul care-o ducea spre Casa veneţiană, unde fusese ademenită de marinari cu o crenguţă de coral. Pe Genia o plăteau cu mărunţişuri din bazarele orientale: iminei de marochin, halate brodate cu chipuri de arăboaice şi versete din coran, iatagane pentru copii, împodobite cu perle de sticlă, ibrice de aramă. Stimulii unor aventuri cu începuturi leneşe, totodată şi-a unor crime la marginea timpului, cafea, smochine, portocale, coniac Metaxa, butoiaşe de bere, vin din insulele greceşti, dans din buric şi peste toate Dunărea în asfinţit, tavernele, foişoarele bordelului de pitici, ulcele cu sânziene şi trifoi roşu, comenzile gradaţilor din câmpul de instrucţie al batalionului disciplinar – soldaţii goneau în cerc, ducând în spinare raniţe pline cu oase împuţite de la abator, haite de câini hămesite goneau după ei, lătrând înspăimântate – norocul de neînchipuit la cărţi al Veneţianului cu guşa dublă şi faţa plină de negi, mutrele contrabandiştilor de tutun, mereu se nimerea unul cu nervii în batistă şi era azvârlit pe geam, şi iar Dunărea, vapoarele fabuloase, malul depravat, ţigănci împerechindu-se cu haimanale din port, câte-o înjunghiere, licurici scăpărând în buturugi, un soldat lingând cizmele gradatului îndobitocit de putere, asfinţitul plin de suferinţă, noroc şi taine măsluite, rolul imaginativ al stelelor, mirosul de iarbă amestecat cu al catranului topit de atâta zăduf, icoana naivă a Măcinilor, actorul beţiv, evreu de origine, murmurând cu smerenie, la tejghea, spre a stoarce mila barmanului: *Căci trei sunt care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul şi Sfântul duh şi aceştia trei, Una sunt,* oglinzile din camera secretă, compunând şi recompunând trupurile Deliei şi al Geniei, lungite goale pe divan, cu câte-o lumânare aprinsă înfiptă-n cur, ca să aţâţe, să împrospăteze şi să sălbăticească patima jucătorilor de cărţi, pisica galbenă de pe umărul Geniei, ficţiunea mărşăluind pe pereţi că nu există neîncredere şi moarte, ci numai viaţă nărăvaşă, cururi destoinice gata să se schimbe oricând în sfeşnice, oraş dăruit veseliei, două gemene dulci, fermecătoare, pietroase, dulci, dulci, dulci, justiţia hazardului, beţigaşe aromate fumegând în farfurii scumpe, feciorii armatorilor, înecaţi în briantină, barbaria cinstită a rostogolirii zarurilor, porumbei jucători şi luna ca un fel de gălbenuş azvârlit cu lipsă de tact în ibricul cu cafea – dar şi ea despuiată de haine, putoarea de Lună, fiindcă bine zice, dincolo în salon, actorul evreu care şi-a primit porţia de rachiu şi a dat smerenia pe-un val de urlete:

— Sulă, sulicică
Cine ţi-a zis sulă
Mai bine ţinea o floare-n gură.
Oarbă eşti
Dar noaptea nimereşti...

Luna? Ce închipuire aprinsă în capul ei!

— Genia, ce părere ai de luna asta?

— Bine-ar face să se sinucidă, ştoarfa!...

În Poiana mierlelor, adunată rotund între două crânguri de nuci şi două pâlcuri de plop, pădurarul Petrache Sima, înalt, ciupit de vărsat, ras în cap, da să bea lapte din găleata sprijinită pe genunchii unui viţel bălţat, care abia se ţinea pe fusele picioarele. Iarba despletea miresme de cicoare violetă, mierea ursului şi pelinită argintie. Pe trunchiul bradului din mijlocul poienii se zbenguiau două veveriţe. O coţofană albastrăşi burzuluia penele în zboruri frânte şi fără rost. Lumina era un fel de zăpadă a uimirii. „Diseară vor fi aici mii de lăstuni şi rândunici", se gândi Comisoaia.

— Săru' mâna, tovarăşa Ionescu, să trăiţi, salută vesel pădurarul.

— Mă pândeai , Petrache?

— Păi, asta-i meseria mea: să fiu cu ochii-n-patru.

Din marginea pădurii – ce sate respirau acolo? Măr Roşu, Lacurez, Polizeşti, Stanca? – suia o rupere de ţambal izbit năprasnic cu ciocănelele şi o voce tulbure se legăna-n ciurucuri de pofte ne-mplinite, simţuri în alarmă şi duhori:

Tabachere cu mustăţi,
Despărţită-n două părţi...

— Băieţii de la Secu, lămuri Sima. Au împuşcat fazani, doi viţei de ciută...

— Dar n-au voie...

— Când ninge cu flori de salcâm, meteahna lor e să-mpuşte căprioare şi să prindă somni în Dunăre cu harponul îngropat într-o mămăligă ascunsă-n sac. Eu mă desolidarizez de ei.

— Şi altceva ce mai faci tu?

— Culeg pere văratice.

— Cu carnea albă ca pulpele nevestii. Jigodii, asta sunteţi voi pădurarii. Călări pe cai bolnavi de tignafes, cu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

neveste urâte, credincioase şi fundul plin de ghimpi de salcâmi. Tâmpiţi şi beţivi, care nu ştiţi altceva, când vă sculaţi din somn, mahmuri, cu gura coclită şi inima acră decât: bună dimineaţa, pălinca taie greaţa... Suie-te!

— În salcâm, tovarăşa Ionesacu, sau în stejar? întrebă Sima, arătând pădurea clocotind de cântec de gugştiuci, turturele, sturzi.

— Pe mine, dobitocule!

— În văzul turturelelor, tovarăşa Ionescu? se miră Petrache Sima – şi Comisoaia, înhăţându-l, nu-l mai auzi, pentru că înaintând spre Poiana mierlelor se cufundase cu fiecare pas în apa amăgirilor, dimpreună cu anii tineri, docheri şi soldaţi prăştieri, anii, cu zecile de marinari, călugări, spade frânte, muntele Athos, măsline de Volo, cu cei ce fură mitrele episcopilor, cu cei miluiţi în pragul bisericii, cu cei cu tălpile arse pe piatra înţelegerii lumilor – continentele, varza şi capra dintre ele, osânza din cocoaşa bizonului, bideuri de lux, spălaţi-vă cu sifonul! urla Veneţianul, tremurătoare nări de negresă, Vezuviul, anaforele Dunării, mazăre, levănţică, gozuri, case sparte, curve bătrâne, curve fosile, dar şi curve tinere, trufandale, domnilor, împliniri, de ochiuri în carne de miel, trufandale, şi energie, platină şi lumânări roşii, suliţe având în vârf mere lepădate-n seraiuri, corăbii galbene cu vâsle roşii, greci maro cu plăcinte albastre, Ierusalimul curgând pe Dunăre spre cetăţile cavalerilor ospitalieri, Genova, Malta, Efes, diamantele deşertului şi din nou Brăila şi mai cu seamă Priboiul Dunării, promontoriul ei cel mai inteligent, măi, bezmeticule, Deşteaptă-te române, până Dumnezeu nu plouă cu picături albe şi fierbinţi din trupul Lui smulse, picături care se schimbă-n oi pe pământurile din Insula mare, – ce culoare va fi având iarba de nu se vede umbra ciobanului? În văzul turturelelor, tovarăşa Ionescu!? Fildeşul mamei lui, îmi smulge inima, cum face să-mi chiuie sufletul! Păi, da, Petrache, în văzul turturelelor!

Aga şi Impi, în fotolii, se desfătau cu o gură de aer (mirosul de secară din câmp şi cel de whisky din sticluţele plate, gen cow–boy), o gură de viaţă (caş dulce, tartine cu icre negre, batog afumat, salată de verdeţuri), o gură de umbră voievodală (puterea, formele ei legale şi mai ales secretele ei) şi cu glasuri vrăjite din floarea aiurării.

– Aga, tu eşti prim–secretar, calitate în care ai pus să se planteze două mii de nuci pe marginea şoselelor...

– Mai dă-mi puţină salată. Cum Dumnezeu o faci ăştia atât de bună?!

– Salata, aşa se face, să trăiţi: darnicul toarnă untdelemnul, zgârcitul oţetul, înţeleptul sare şi nebunul amestecă totul. Aga, ştii de unde vine numele ăsta? Din grecescul ago = a duce, a conduce. Tu, Aga, în judeţul ăsta deţii o putere egală cu a zeilor, care nu dau seama nimănui de faptele lor.

– Uiţi de TOVARĂŞU' şi TOVARĂŞA.

– Ei doi ne conduc spre comunism în zbor. Ei doi izbesc cu toiagul în poarta destinului şi ne îndeamnă pe noi, cu picioarele-n fund, să ne strecurăm prin crăpătură. O veni vreodată timpul să-i pun să-mi cânte pe două voci statutul P.C.R. şi eu să-l dansez în pielea goală?

– Tare te-aş da dracului! se supără Aga.

– Nu poţi, Aga, pentru că mă iubeşti.

– Şantajist înnăscut, într-o zi de tot o să te pun cu botul în ţărână.

– Ai mai încercat de-atâtea ori şi ai ratat. Aga, noi doi ne suntem stăpân şi slugă unul altuia. Întoarcerea la ceea ce iubeşti nu e ratare.

– E o greşeală capitală.

– Cam aşa ceva. Dar, vezi, tu, Aga, peştii se apără prin solzi, iar palmierii tot prin solzi.

– Baţi câmpii.

– Şezi blând, ajung eu unde trebuie. Noi doi ne aflăm acum în ora îngerilor, ora când adie zefirul, şi unele flori, ca de pildă salvia, rosmarinul şi busuiocul îşi trosnesc degetele.

– Trişor cu fantezie levantină.

– Plus mania citatelor. Pentru că adineauri am rostit nişte vorbe din Balzac. Îmi place aroma tutunului bun, îmi place rispirea lui Dumnezeu în frunzele salcâmilor, Maica Domnului în iie.

– Vezi să nu-ţi altoiesc o scatoalcă.

– Eşti credincios, Aga? Ei, da, ţi se potriveşte. Un caracter călit în posturi şi rugăciuni. Şi totuşi un zeu. Fiindcă tu, Aga, poţi trece prin infern fără să-ţi pârleşti copitele. Zeul pădurii de salcâmi, în pripoane de argint. Eu sunt cu pripoanele, iar tu, zeul lingând sare verde de pe frunze de acant. Fii atent, n-ai voie să-ţi schilodeşti marmura, un zeu care dă la iveală şi dâre de aur e un zeu din planul secund al mitologiei, un zeu măgar, mulţimile-i dau cu tifla. Aga, (văl de duioşie în priviri, luna aprilie în glas) dăruieşte-mi un paşaport pentru Olanda; vreau să merg la congresul homosexualilor. Dacă m-ai iubi cu adevărat, am fugi împreună. Dă-ţi seama ce nopţi fantastice am trăi.

– Le trăim şi aici.

– Le trăim în chip socialist. Adică tot timpul cu groaza-n oase. M-am săturat. Vreau s-ajung la Roma, să merg la Fontana di Trevi şi să mă las agăţat de frumoasele nopţii. Aga, dacă ar fi să iei foc vreodată, mi-aş jupui toată pielea ca să te salvez. Ajută-mă! Vreau să fiu pe bulevardele Parisului, vreau să dorm în odăi împodobite cu crini heraldici, vreau să fumez marijuana. Obţine-mi paşaportul şi-o să-ţi aduc în odaie un băiat de zece ani. Cea mai gustoasă bucăţică. Îl aduc noaptea, niciodată n-o să ştie cu cine-a petrecut.

– Plăcerea e să-l vezi...

– Întâi am să-l ţin în lumină, în antreu. Să tot stai să-l priveşti. Pe urmă ţi-l vâr în pat. Într-o iarnă, la nişte prieteni, m-am holbat cum făceau baie doi băieţi de opt ani. Cele mai dulci clipe. Se bălăceau în apa presărată cu petale de trandafir şi flori de portocal, iar dincolo de geam ningea. Când mi-e rău, când mi se face urât de lume, mi-aduc aminte seara aia fără margini de frumoasă şi-mi trece.

– N-o să pleci nicăieri, zise Aga, aprinzând ţigara.

Impi se ridică în picioare, tremurând de indignare. La mânie, privea încrucişat. Făcu zece paşi pe terasă şi când ajunse în dreptul ţărăncii de lemn, se opri, înălţă braţele patetic şi rosti:–

– De-ai şti, de-ai crede, de-ai vrea!...

– Alte versuri proaste? întrebă Aga, dispreţuitor.

– Da, răspunse Impi cu demnitatea jignită.

Reveni cu paşi rari. În ochii verzi scăpăra suferinţa. Şi un miez de ironie. Smulse taburetul pe care-şi sprijinea Aga picioarele şi-l azvârli în mijlocul pajiştii.

– L-am schimbat în altar pentru vrăbii. Îţi pare rău?

– Astăzi eşti chiar mai idiot decât în ziua când te-am prins sărutându-te c-un lăutar.

– O să trec graniţa fraudulos la sârbi.

– Iar sârbii or să te dea înapoi pe un sac de sare.

– Atunci nu-mi rămâne decât s-o cer de nevastă pe Comisoaia. Ah, Dumnezeule, cum de nu mi-a trecut chestia asta prin cap pân–acum!? Ce bine o să mă simt în odaia ei plină cu policioare înzestrate cu bibiluri de cel mai prost gust. Închid ochii şi-ţi descriu marfa: un căluţ de lemn adus din Vietnam, un mânzuleţ de faianţă, un pui de zimbru purtând o morişcă pe cocoaşa de lut, un obuz de tuci, o căbănuţă din găteje, două conuri de brad, un glob pământesc, având scris de-a lungul Americii: jos imperialismul!, vaze subţirele din sticlă îndopate cu imortele, amforă de gips cu două grecoaice susţinându-l pe Zeus, o rândunică de porţelan cu aripile cât urechile TOVARĂŞULUI, un ceas de mahon plin cu boabe de piper, – să tot fierbi ţuică! – iar pe pereţi tablouri: 1) pepene despicat şi doi ciorchini de struguri Napoleon, 2) buchete de liliac mov–suav, 3) ananas şi rodii, 4) Drumul prin grâu de Veresciaghian, grâu galben, pini prăfuiţi, melancolia stepei ruseşti, durerea de sub orizont şi peste toate, cântecul tovarăşei Ionescu:

Dimineaţa îşi împlântă
Suliţele-n râul clar,
Moscova se luminează
Trenuri fluieră arar,

şi eu, în pijama corai, sărind pe dulap şi urlând: Christosu' mă–tii de putoare, ruşii ne-au răpit Basarabia de 13 ori...

– Plus Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa, completă Aga. Zi-i mai departe, fiindcă ţi-ai intrat în mână, observ.

– Mai departe, înhaţ un evantai, îmi fac vânt şi zbor pe fereastră. Iar Comisoaia mă priveşte cu mâhnire bleagă. Ascultă, Aga, abia acum realizez: capul Comisoaiei seamănă până la confuzie cu al tovarăşei Lica Dej. Tu, care-ai fost în garda lui Dej, spune, am dreptate?

– Seamănă. Am fost două luni în echipa care-l păzea. Dej avea obiceiul să se plimbe, seara, pe Bulevardul Aviatorilor, cu Maurer, Bodnăraş, Moghioroş, Borilă, Apostol. În faţă, tovarăşa Lica şi câteva prietene devotate. Uneori, ajungând în dreptul statuii lui Stalin, tovarăşa Lica trăgea o băşină bubuitoare. Lica! se indigna Dej, orişicât, are şi obrăznicia o limită. Lăsaţi-o, tovarăşu' Dej, ziceau ăia, râzând voiniceşte, tovarăşa Lica e artistă, glumeşte... fandoseli şi fermentaţie de artist. Noi, mici, mărunţi, mititei...

– Şi cu nasu-n vânt, ca toţi viteji în caz de înfrângere, zise Impi. Se-ntoarce Comisoaia. Măi, ce daravela dracului, e plină de-o mie de fire de iarbă. Te-ai luat la trântă cu securiştii, tovarăşa Delia? Şi eu care mă pregăteam să-ţi cer mâna. Vezi, Aga, cu ce copite mă calcă viaţa!

Comisoaia, însoţită de Petrache Sima, care ţinea strâns în lăboaiele-i osoase doi copii cu păru-n ochi, obrajii arşi de soare, desculţi şi înfricoşaţi, se opriră în poiană. Aga-i privi încruntat şi rosti sec înălţând bărbia dură:

– Care-i povestea?! Derbedei?

– Vă raportez, tovarăşe Prim, urlă Sima...

– Cu două tonuri mai jos, îl sfătui Impi, nu suntem surzi.

– Vă raportez, continuă Sima, şi maxilarul lui inferior o luă razna ca să sugrume excesul de sălbăticie din glas, ieri a fost furtună de nisip, rupere de nori şi un popă care se scălda în canalul de irigaţie s-a înecat. L-am scos cu cangea. Alaltăieri jucase cărţi cu alţi trei preoţi veniţi cu albinele la floare de salcâm şi s-au bătut la sânge. Asta-i viaţa, mama ei de lepădătură. În cătunul Lacurez, fraţii Gulianu şi-au otrăvit unul altuia fântânile pentru că nevestele lor şi-au strigat peste gard tot felul de ocări: curvă paceaură, nemernica pământului, sifilitico şi alte alea. Iar ăştia doi copii – scutură mustrător trupurile păcătoşilor – au furat căpşuni din grădina castelului. I-am prins cu sânul şi buzunarele pline. Se vede cu ochiul liber cum şi-au pătat cămăşile.

– Aţi furat, mă? întrebă Aga, dintr-o dată înviorat.

– Au furat, tovarăşe, întări Sima, uitându-se mai mult spre Impi, care rupsese o creangă de portocal şi-o curăţa cu briceagul. Ăştia, când ies la pradă, strică, ticăloşii, mai rău ca vitele hărbare.

– Jos pantalonii, porunci Impi, apropiindu-se de copii. O să vă ard câte cinci nuiele la fund.

– Dar mi-e ruşine de femeia asta, scânci cel mai mare dintre copii.

– Femeia asta o să intre-n castel.

– Da, tovarăşa Ionescu, aprobă Aga, icnind, intră şi întoarce-te cu puşca, să dobori un iepure.

Comisoaia dădu uşor ochii peste cap şi dispăru în castel – „şi păstrează tu în tine numai îndemnuri de regină" –, Impi dădu jos pantalonii copiilor – „arogant şi precaut", aprecie Aga – şi când Impi lovi cu nuiaua un cur mic, rotund, neatins de soare – îi veni să urle" dreapta jos! acolo iese sângele ca lumina izmenindu-se într-un bujor; ce mutrişoară de înger are puşlamaua!, acum, taie uşor stânga, Impi, dar ţi-ar fi trebuit, frăţioare, o nuia de salcie ţinută-n oţet. Şi părul lui Impi numai bucle, numai bucle... Şi ăstălaltul, al doilea hoţ de căpşuni, pramatia, ochii albaştri, nasul – izbucnire simpatică de clovn flămând de aplauze, gura desenată cu humor, petală neagră pe buculiţa albă ca şalăul, albă ca zăpada; a furat maică-sa orhideea? şi alte două petale negre deasupra şoldului, ochi şi sprânceană neagră pe şold, spre a dărui zare de adolescent viciului... Şi Impi ăsta! Trebuia să-şi pună eşarfă roşie, imaginea cocoşului hărăzit victoriei, Impi, fiară minunată, fii atent la ritm, Im–pi, Im-pi, Liviu Doru Călinescu, Doro, Doru, Doruţule, n-o să pleci nicăieri, – pe tine te vreau, nu scrisorile tale, mă şterg la fund cu toată corespondenţa secolului meu, Impi, Im–pi... Ţi-au scăpat, ticălosule, ai ostenit şi ăia fug de le scapără călcâiele".

– Aga, îl trezi Comisoaia din gânduri, zău că am chef să dobor un iepure. Am încărcat puşca.

– Da, sigur, meriţi doi iepuri. Sima, eşti gata?

– Gata, tovarăşe Prim, pădurea de salcâmi furnizează cei mai buni iepuri.

– Ce face, mă, pădurea de salcâmi? se miră Impi.

Transpirase mult şi senin şi era fericit.

– Furnizează, tovarăşe. Vreţi să mai zic o dată? Furnizează.

– Bine, îl lăudă Aga, înmuiat în fericirea lui Impi, treci după colţ. Eşti gata, Delia?

Comisoaia trecu în mijlocul pajiştei, vârî arma printre picioare, cu patul în faţă şi ţeava la spate şi trase două focuri.

Petrache Sima apăru în clipa următoare la capătul terasei ducând în braţe doi iepuri.

– Tovarăşa Delia, strigă vesel, i-aţi aranjat. Drept în inimă.

– Mulţumesc, du-i la bucătărie.

– Unul mai frumos ca altul, să trăiţi. Iepurele-i mâncare grea, tovarăşa Delia, v-o spun eu, dar te lingi pe deşte dacă picuri pe el sos din untură de cocor.

– Bea o sticlă de vin, zise Aga.

– Săru' mâna, tovarăşe Prim.

– Petrache Sima, nu uita, în socialism suntem cu toţii egali.

– Lăsaţi tovarăşu'. Egali, egali dar nici prea egali!

– Eşti un dobitoc.

–Dinspre partea asta ce să mai vorbim, aşa este. Cât priveşte vinul, ehe'.

– Mai bea o sticlă şi cară-te. Şi vezi să pregăteşti, mâine, cai de călărie.

Delia-i făcu leneş cu mâna pădurarului şi râse.

– Cucuvea norocoasă! o lăudă Impi.

– Altfel s-ar scrie istoria dac-ai vrea să fii gigoloul meu. Hei, scumpi tovarăşi, scumpi şi dragi tovarăşi, frumoasă-i viaţa la castel. Tragem un pui de somn dulce?

(urmare în numărul viitor)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Valeriu CRISTEA

GÂNDURI DE TOAMNĂ

„Rău cu rău dar mai rău fără rău" (mama). Obişnuia să citeze această zicere într-o împrejurare dramatică, de mare cumpănă, când a trebuit să ia o hotărâre foarte importantă, atât pentru ea cât şi pentru noi, copiii. În ultimul timp, m-am obişnuit să o (sau să mi-o) citez şi eu, zicerea în care cuvântul **rău** apare de patru ori, alcătuită aproape numai din acest cuvânt părându-mi-se cât se poate de potrivită cu vremurile.

Vignola, detaliu al ordinului doric, 1596

*

Altădată omul îţi zicea **mersi** fie şi numai pentru că îi luai o scamă de pe haină. Astăzi nimeni nu-ţi zice nici măcar mersi chiar dacă faci un gest nu tocmai banal de solidaritate morală.

*

Efectul lamentabil pe care îl produce erupţia de obrăznicie după ani şi ani de oportunism şi laşitate.

*

Toată filozofia oportunismului se reduce în esenţă la atât: să fim cât mai mulţi (dacă chiar toţi nu se poate!) pe aceeaşi corabie. Că aceasta virează la stânga sau la dreapta, nu ne priveşte. Important e ca „toţi" să fim împreună. Forţa redutabilă a oportunismului stă în număr (altfel el ar reprezenta o simplă curiozitate). Parafrazându-l pe Lăpuşneanu: oportunişti, dar mulţi!

*

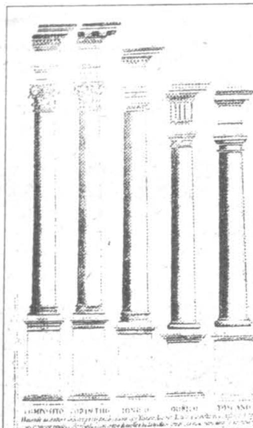
Continuă să înflorească la noi, în orice anotimp, o falnică-jalnică floare, a cărei denumire cere un dur oximoron: **curajul laş.** Cel mai laş mare curaj manifestat poate vreodată în istorie se lăfăie peste tot acum în România, dobândeşte un caracter de masă, sfidează şi agresează unde te aştepţi mai puţin. Până şi „cerbul de aur" s-a adăpat într-o seară din mlaştina - atât de gustoasă se pare - a **curajului laş**...

*

Superb se intitulează o carte a lui Paul Evdokimov: **Iubirea nebună a lui Dumnezeu (L' amour fou de Dieu**, în original). Şi cât de adevărate sunt totodată aceste cuvinte! Păi, altfel cum? Altfel, fără această **iubire nebună** cum ar putea să-i iubească pe oameni? Ca să *ne* iubească cineva (oricine ar fi el, sau El) este într-adevăr nevoie de un „amour fou".

*

Nu mă pot decide, cum nu o dată sunt ispitit, să stau pe margine. Căci eu n-am stat niciodată pe margine! Spre deosebire de unii critici literari, care n-au scris un singur rând **critic** în viaţa lor, mie mi-a plăcut să ies la bătaie. Să mă cuminţesc măcar acum, la bătrâneţe? Aş vrea eu, dar... nu pot!

Vignola, ordinele clasice

*

„Nişte idioţi care citesc ziare scrise de alţi idioţi". Cuvintele lui Eugen Ionescu, referitoare la faimoasa lectură comentată în doi a unui articol din „Vocea patriotului naţionale", îmi vin în minte în metrou, după ce-mi las privirea să curgă de-a lungul vagonului nu prea aglomerat în care 6-7 sau poate mai multe persoane, semănând prin ceva izbitor între ei (toţi par semidocţi!) citesc acelaşi ziar.

*

Recitindu-l pe Creangă, mă opresc la pasajul petrecerii dascălilor de la şcoala catihetică din Fălticeni într-o **cinstită crâşmă**, unde sunt conduşi într-un fel de separeu şi serviţi de însăşi frumoasa crâşmăriţă, fata vornicului din Rădăşeni, care îşi face mereu de lucru în preajma lor... şi mă întreb: oare cum ar interpreta (creator) pasajul unii dintre regizorii noştri postdecembrişti? Răspunsul vine de la sine: ar organiza deîndată un viol colectiv şi l-ar pune pe moş Bodrângă să se uite pe geam!

Există în acest moment la noi o categorie, foarte restrânsă de altfel, de personalităţi de primă mărime care îmi evocă zicala „fă ce zice popa, nu ce face popa". De câte ori îşi face apariţia pe micul ecran - şi şi-o fac deseori, ceea ce mi-a şi permis să-mi confirm impresia excelentă pe care o lasă - nu pot să nu fiu de acord cu ele; ba chiar mi se întâmplă să le admir copilăreşte... E vorba de cele câteva personalităţi care se (mai) proclamă echidistante, de centru; în realitate, şi ele au **optat,** mai demult sau mai de curând, lucru de care te convingi pe propria piele dacă ai ghinionul să nu fi optat ca ele.

*

Conformist - nonconformist. Termenii se definesc, evident, în funcţie de atitudinea faţă de putere. Ca să fim siguri că nu greşim, mai trebuie totuşi să îndeplinim o condiţie: să definim **corect** puterea. **Adevărata** putere.

*

Ca să înţelegem vădita enervare a celor din opoziţie de a nu fi reuşit nici până azi să acceadă la putere, trebuie să ni-i închipuim pe comuniştii de după război neizbutind să ajungă la comandă în ciuda sprijinului Moscovei şi a prezenţei Armatei Roşii în ţară!

*

Cineva, după Revoluţie, îmi spunea: „Dacă nu m-am decis să critic deschis şi public puterea când nu se putea, mi se pare **indecent** s-o înjur când nu numai că se poate, dar e aproape obligatoriu".

*

S-a zis că e o prostie să vrei să mori cinstit şi sărac. Sigur o prostie mi se pare să vrei **să mori** bogat. Mai mare prostie nici că se poate! Căci la ce-ţi mai foloseşte bogăţia murind? Sărac, măcar scapi de sărăcie iar renumele cinstei îţi supravieţuieşte!

*

Fără a pretinde că aş fi echidistant faţă de diferitele grupuri de opinie, nu mă simt într-atât de apropiat de nici unul încât să pot să afirm că îi aparţin.

*

Nu mai e de glumit: am rămas singur, **singur** (în plan social vorbind)!!

Vignola, studiu al ordinului ionic, 1596

*

Rog insistent pe cei (din ce în ce mai puţini: prieteni, amici, simple cunoştinţe) care îmi mai telefonează din când în când să nu mă mai sune. Sunt plecat. Am ales în cele din urmă **exilul**. Exilul **interior,** desigur, singurul care îmi este **accesibil.**

ROMÂNII ŞI ACADEMIA

(Urmare din pagina 1)

bazată pe o viziune istorică a spiritului românesc extinsă până în secolul următor şi mai departe, nu a putut fi până în prezent împlinită.

Sperăm ca şi printre cei sceptici, imaginea Academiei Române să evolueze în pas cu realitatea în schimbare profundă, reflectând noua structură şi noua înfăţişare a Academiei Române.

Am avut zilele trecute o mare satisfacţie primind, din partea doamnei Eliade, o donaţie pentru Academia Română cuprinzând cele 16 volume ale impresionantei „Encyclopedia of Religion" editată de Mircea Eliade. În cadrul unei ceremonii speciale, vom preda aceste volume Bibliotecii Academiei Române, gest simbolic pentru nemuritorul membru al Academiei Române, Mircea Eliade.

În privinţa raporturilor dintre Academia Română şi Academia de Ştiinţe a Moldovei, am stabilit relaţii cu adevărat privilegiate, care se manifestă între academii, între Academia Moldovei şi filiala Academiei Române de la Iaşi, între institutele celor două academii din cele două ţări româneşti.

În vizita pe care am făcut-o în anul 1991 la Chişinău, la invitaţia Academiei din Moldova, am avut ocazia să cunosc la faţa locului o serie de institute de excelenţă, cu rezultate remarcabile în domeniile fizicii, geneticii vegetale, biologiei în general şi construcţiei de aparatură de laborator. Menţionez şi faptul că au fost aleşi ca membri de onoare ai Academiei Române: preşedintele Andrei Andrieş, fizician, Mihai Cimpoi, critic literar şi preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; Sergiu Ion Rădăuţan, fizician, vicepreşedinte al Academiei de Ştiinţe din Moldova; scriitorii Grigore Vieru şi Ion Druţă.

Cea mai veche inscripţie descoperită la Roma

Aş adăuga la aceste nume pe profesorii Grigore Constantin Bostan şi Alexandrina Cernov de la Cernăuţi, deoarece, nouă, celor din România şi de la Academia Română, ne este greu să separăm Bucovina de Basarabia, după cum ne este greu să le separăm, împreună, de România.

În aula Academiei Române de la Bucureşti veghează portretele lui Constantin Brâncuşi (ales membru post–mortem de noua Academie Română), Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, George Enescu şi George Bariţ (primul preşedinte din Transilvania, al Academiei Române, încă din secolul trecut). Lor li se va alătura, în această toamnă, portretul lui Ion Heliade Rădulescu, primul preşedinte al Academiei Române. Noi considerăm că nu numai portretele lor, ci şi spiritele lor sunt alături de noi, fiind pentru membrii Academiei Române o sursă permanentă de inspiraţie.

Este adevărat că fiecare dintre noi, cei în viaţă, nu suntem numai spirit, ci şi trup. Iar trupul zămisleşte interese, patimi, care sunt şi ele omeneşti, dar din nefericire acestea sunt adesea exagerate şi prin urmare departe de spiritul naţional şi de adevărata spiritualitate românească.

Noi, Academia Română, chemăm pe toţi românii de pretutindeni sub spaţiul mental, deşi nespaţial din punct de vedere fizic, al lui Mihai Eminescu pe care îl putem considera geniul nostru tutelar.

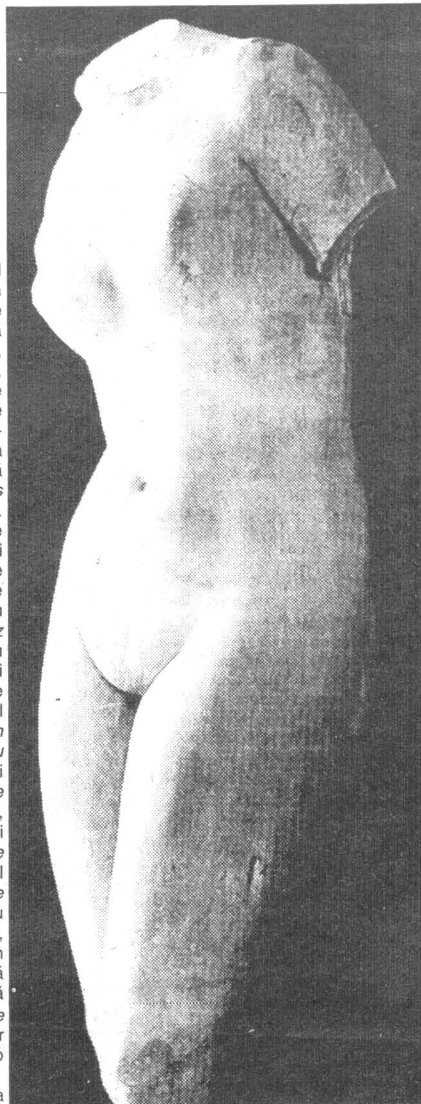
Cariatidă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

REEDITAREA LUI G. CĂLINESCU (V)

Afrodita, sec. V î.Ch.

De la Alecsandri până la Gr. H. Grandea, ca să luăm un număr de pagini egal cu cele din unitățile anterioare, constatăm că textul nou, revăzut, a crescut față de cel din prima ediție cu 20 de pagini. Unele capitole au fost scrise și publicate integral din nou, a fost introdus un scriitor nou și s-au făcut adaosuri la fiece scriitor cu indicația (pagina) unde trebuie puse, toate fiind tipărite cu titlul "Material documentar", mai ales în revista *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*. Mai poate cineva să susțină că cele 20 de pagini noi trebuie puse în ediția a doua la addenda? În acest caz ar trebui să dislocăm adaosurile din articolele noi, publicate integral, și să le dăm la addenda, textul de bază rămânând cel vechi, abandonat de autor. Cine are acest drept, din moment ce Călinescu n-a procedat astfel, dimpotrivă, anulându-și textul vechi, cum o face de fapt și atunci când reclamă integrarea adaosurilor, specificând de fiecare dată locul unde trebuie integrate. Deci textul de bază este cel nou, iar cel vechi dispare, nu-l transferăm la addenda. Cine vrea să compare textul nou cu cel vechi n-are decât să meargă la prima ediție, necesar fiind doar ca să i se semnaleze acest lucru cum am făcut atât în prefață, cât și în nota de editor. Voia cineva să dublez textul nou cu cel vechi?

Cum a procedat G. Călinescu însuși la Alecsandri? Mai întâi a cercetat manuscrisele nevăzute înainte la Academie și a citit principalele opere noi publicate până în 1947 (Jurnalul cu Elena Negri), câteva date inedite despre familie. Apoi a publicat în *Națiunea* (1948) despre *Alecsandri la Stambul*, *Alecsandri și limba engleză*. Alte adaosuri se fac la analiza operei, îndeosebi la *Pasteluri*. În sfârșit, articolul nou, mărit, apare în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (1958, nr. 3-4) cu un citat cenzurat și pentru că nu mai avea speranță să-i apară în timpul vieții, ediția nouă din *Istorie*, autorul l-a dat, înainte de a muri, și în formă de broșură la tipar, unde a apărut în 1965 (bun de tipar: 8 martie). Am restituit pasajul cenzurat din piesa *Ginerele lui Hagi Petcu*. De notat că G. Călinescu n-a luat în seamă *Viața lui Vasile Alecsandri* de G.C. Nicolescu care l-a lăsat indiferent, pe care n-o menționează nici măcar la bibliografie. Este unul din motivele pentru care G. Călinescu a simțit nevoia să-și publice, în 1965, broșura sa despre Alecsandri, ceea ce nu l-a împiedicat pe G.C. Nicolescu să-și scoată și el o nouă ediție din cartea lui, în același an. Era mai pe linie, cum se spunea pe atunci, de un lamentabil conformism, cel care în 1939 scrisese în contra lui G. Călinescu broșura *Subiectivismul în cercetarea literară*. Al. Sihleanu și Al. Depărățeanu fiind analizați complet în prima ediție, nu se fac decât puține completări, privind doar familia lor. Sihleanu era văr cu A. Biru (poet tratat întâia oară de G. Călinescu în *Istoria literaturii)*, aflăm că se mai înrudea cu familiile Grădișteanu și Lecca de descendență latină. Cât despre Depărățeanu, era văr cu Maria Vetra dintr-o cunoscută familie de boieri din Teleorman cu descendenți în zilele noastre. Născuți în același an, Sihleanu și Depărățeanu au murit tineri, primul, cred, de antrax, la 23 de ani, al doilea, de ocluzie (volvulus) intestinală, la 31 de ani. Câteva date biografice noi se află la G. Crețeanu (nepotul lui Ion Samurcaș), M. Zamphirescu (detractor al lui Eminescu, dar care a murit, ca și el, în casa de sănătate din str. Plantelor), N. Nicoleanu (mort la ospiciul Pantelimon ca și Bolintineanu, un an mai târziu), Radu Ionescu (Radion) care însă numai făcu pe nebunul ca să sperie pe ziaristul Valentineanu.

Am reprodus după manuscris, articolul de numai zece rânduri și un citat cu titlul *Un sătean*, autorul volumului *Momente câmpenești. Culegere din poeziile unui sătean* (1852). De fapt, acest volum e primul din trei (1852-1853). Alt volum de același, *Proză în versuri. Vise, aiurări și amintiri vechi și noi* (1892), pe care G. Călinescu nu l-a mai văzut, este semnat cu inițialele P.M.G. care corespund numelui Paul M. Georgescu (născut în Craiova, în 1821, și mort la București, la 26 ianuarie 1899). Călinescu citează, fără să facă legătura cu *Un sătean*, traducerea lui P.M.G. din V. de Féréal *Misterele Inchiziției* care a apărut la editorul Ioanid din București, în 1855. P.M.G. a mai tradus din S. Pellico, *Datorii ale omului sau povățuiri morale (I doveri degli uomini)*, 1847, din Lesage *Istoria lui Gil Blas de Santillan (Histoire de Gil Blas de Santillane)* în 1855, Jacques Arago, *Pujol, șeful miqueliților*, 1856, Al. Dumas, *La reine Margot*, 1856 etc. I se datorează și o *Culegere de fabule spre amuzarea și instruirea școlarului primar, prelucrare în proză și în versuri* (1893).

În prima ediție din *Istoria literaturii române*, G. Călinescu tratase pe G. Baronzi ca poet și traducător și, fugitiv, ca prozator. În ediția revăzută, proza trece pe primul plan, bineînțeles cu romanul *Misterele Bucureștilor*, apărut în trei volume (1862-1863), în total în cinci părți. Evident, romanul e pus în legătură cu opera lui Eugène Sue, apărută cu douăzeci de ani mai înainte *(Les Mystères de Paris*, 1842-1843) și cu *Les Mystères de Londres* (1848) de Paul Féval. Cartea lui Eugène Sue îi era cunoscută lui Mihail Kogălniceanu care o citează în prefața la începutul său de roman *Tainele inimii*, dar n-a fost tradusă în românește, decât în rezumat, foarte târziu, de Henriette Yvonne Stahl. Pe Féval îl traducea în românește I.G. Valentineanu în 1857-1858. Sigur, Baronzi cunoștea pe Sue din care a tradus însă numai *Mathilde ou Memoires d'une jeune femme* (1841). Traducerea, în patru volume, e din 1853-1854. Alte traduceri românești de romane de „mistere" nu se cheamă așa pe franțuzește, de exemplu *Misterele țintirimului Per Lasez* tradusă de Smaranda Atanasiu fără a da numele autorului (1853, două volume), este romanul lui Léon Gozlan, cel care a scris *Balzac en pantoufles* (1856), *Les Nuits du Père Lachaise*. Romanul lui C.D. Aricescu, *Misterele căsătoriei* (3 vol., 1861-1886), nu pleacă din Eugene Sue, ci apelează la Balzac *(Physiologie du mariage)* și Paul Cocoșul (Paul de Kock, *Physiologie de l'homme marié)*. Călinescu aproxima că nuvela lui Baronzi, *Castelul brâncovenesc*, are în față un text de Dumas, fără să poată spune care. Am arătat că este o povestire din *Mille et une fantôme* pe care o vor retraduce Iosif și Anghel sub titlul *Strigoiul Carpaților*.

La I.C. Fundescu, bestia neagră a lui Eminescu, poreclit, "strănepot al vechilor faraoni", evoluând între femei facile (Luceta, Elvira, Mari, Elvira, Aneta Furduescu, nevastă) e prilej de amuzament tonic, după ce înainte fusese expediat. Se adaugă amănuntul dezvăluit de Macedonski că Scarlat, din romanul omonim, era un poet contemporan care publicase o singură poezie în *Revista literară a Ateneului*. „A socoti pe Romul Scriban poet e o mare aventură", scrisese G. Călinescu în 1941. Îi dă în ediția nouă anul de naștere și cel de moarte, informează că și-a trecut doctoratul în Drept la Torino, unde a salutat pe Garibaldi, căzând însă, cu șapte bile negre și numai două albe, la concursul de profesor de la Universitatea din Iași. Articol savuros, triplat, despre N.T. Orășanu, pamfletar violent, dar și moftolog, autor de nimicuri, dublat despre Gh. Tăutu, cupletist jalnic, permițându-și înțepături joase la adresa lui Maiorescu. Neschimbat rămâne doar articolul despre C.V. Carp, fabulist „scheletic".

Cele peste 3.000 de scrisori de la Academie, diversele proiecte neînfăptuite, documente de familie, un memoriu prezentat la cerere de nefericita Hortensia Keminger, iubirea târzie care i-a provocat sinuciderea anunțată prin patru scrisori de cel ce și-o hotărâse, toate acestea nu puteau să nu-l incite pe G. Călinescu, să întreprindă un nou studiu despre Al. Odobescu, un formidabil portret-eseu de trei ori mai mare decât cel dinainte, publicat odată cu capitolul nou despre Alecsandri în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (1958, nr. 3-4). L-am așezat, desigur, în textul de bază, celălalt fiind anulat. A se consulta și bibliografia autorului din ediția actuală. Se citează și manualele Hortensiei Keminger, fostă soție întâi a lui Al. Davila, remăritată Racoviță, apoi Buzoianu. Autorul romanului *Filles du monde*, Camille Oudinot, în care Odobescu apare ca Glégorovici „homme du monde parfait", era soțul Herminei Oudinot, autoarea romanului publicat fără nume în 1879 *Amitié amoureuse*. Am făcut această descoperire. Capitolul despre Nicolae Filimon, complet în prima formă, nu adaugă decât câteva amănunte la biografie și scurte observații despre Filimon, critic muzical. Asta pentru că G. Călinescu a publicat în 1959 și o monografie despre Nicolae Filimon reeditată împreună cu cea despre Grigore M. Alecsandrescu în 1983 *(Opere*, 17). Articolele despre Alexandru Odobescu și N. Filimon sunt cele mai bune din tot ce s-a scris despre acești autori la noi până azi.

G. Călinescu împreună cu colaboratorii de la Institutul de literatură, în excursie la schitul Durău (stânga) și la Mânăstirea Horezu (dreapta)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

MARCEL CHIRNOAGĂ FAŢĂ CU APOCALIPSUL

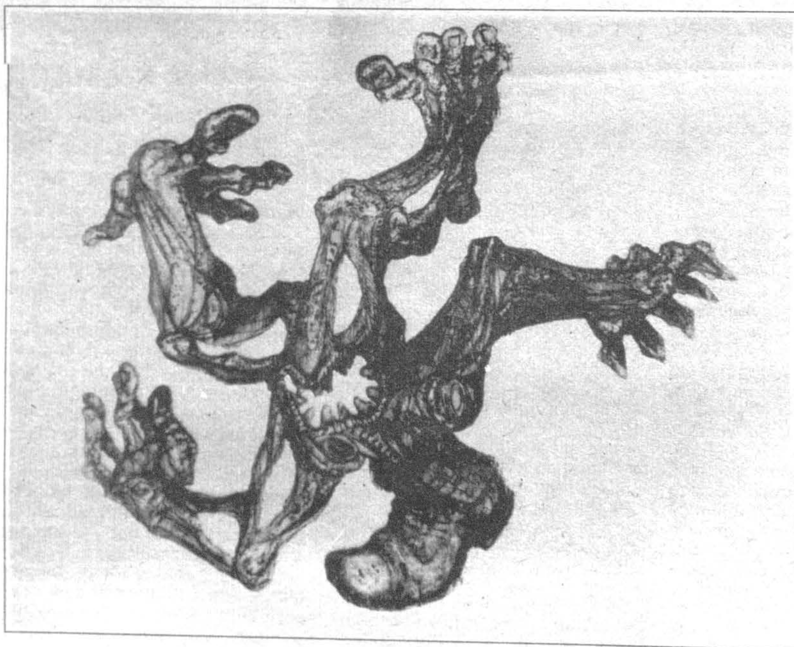
"Cave, ad sum"

Aşa suna ameninţătoarea deviză, înscrisă pe blazonul teribilului Front de Boeuf:"Fereşte-te, sunt aici!". Iar cavalerii ştiau cine este purtătorul acestei devize arogante şi se fereau. Sau, cu speranţa triumfului, acceptau provocarea. În acest fel avertismentul devenea şi un câmp de recul, cu ajutorul căruia îţi verificai îndrăzneala, forţa şi îndemânarea.

Poate că aşa ar trebui să sune şi deviza de la intrarea expoziţiei lui *Marcel Chirnoagă*, deschisă în sala "Dalles". Nu ca o ameninţare cu efect psihologic paralizant, ci doar ca un avertisment. Sau ca o provocare. Ar trebui să se ferească cei care nu au nimic de spus despre tragismul şi sublimul condiţiei umane şi nici de înţeles. La fel şi filistinii, oportuniştii sau frigizii estetici . Adică toţi cei pentru care adevărul frust, forţa telurică şi capacitatea premonitorie devin fericite pretexte de suferinţă fals intelectuală şi de fastidioase lamentări la căpătâiul prezumtivului mormânt în care artistul ar fi îngropat frumosul calificat. Apoi, să se ferească şi făcătorii de vanitoase, chinuite şi sterile imagerii voit emblematice, ocoliţi de idei şi, mai ales, de sublimul echivalând cu o profesiune de credinţă şi o confesiune. Emblema este el însuşi, omul şi artistul. Două fiinţe vulnerbile dar tenace, reunite de o inteligenţă labirintică şi insurgentă. În acest circuit absorbant al minţii lucide se pierd, se ciocnesc, se interferează şi se metamorfozează tensiunile condiţiei umane. Cele actuale şi cele perene, originare. Şi toate se convertesc în specia ambiguă şi globală a "omului Chirnoagă". Pentru că, într-adevăr, există un asemenea om compulsat, simbolic şi patetic, obţinut prin lungi şi pasionale stări de veghe alături de o lume tragică şi sublimă. Iar lui i se adaugă, cortegiu orfic, parada unor exemplare zoomorfe hibride, apariţii fantastice sau doar deviate de la regnul lor omologat. Acest bestiar poate părea o variantă a truculenţelor suprarealiste, născute din jocul hazardului grafic şi din provocări paranoice. Dar să nu ne lăsăm înşelaţi de grilele noastre livreşti. Cu grafica lui Chirnoagă plonjăm în substanţa anxietăţilor primare, adică acolo unde monstruoasele metamorfoze nu se produc prin somnul raţiunii, ci prin iluminare. Imaginile astfel născute nu au menirea de a ne avertiza asupra unor pericole exterioare, malefice şi

Parada comandată de Chirnoagă are protagoniştii ei, personaje - cheie, prototipuri şi embleme, dar de fiecare dată un detaliu rupe şirul precedentelor iconice şi ne pune în faţa unor noi întrebări. De aici şi goana noastră mentală printre şarade iconografice, conotaţiile telescopându-se firesc, aş zice chiar complice, pentru a ne atrage în labirintul revelaţiei. Pentru acestă expoziţie artistul a folosit o regie complexă, foarte la îndemâna sa, organizând un spaţiu-capcană, o alveolă plurivocă şi aspirând la spiritul *Apocalipsului*. Imensele pânze pătrate, din care te privesc făpturi descinse, parcă, din misterele de la Bomarzo, sau din măştile groteşti imemoriale, par o ilustrare a textului care descrie deschiderea peceţii a cincea. Aceeaşi pecete, la El Greco a produs o extraordinară viziune - poate şi el era un iluminat, sau un călător prin timp, ca unul născut în Creta, la poalele muntelui Ida, acolo unde capra Amalteea îl alăptase pe Jupiter , abia salvat din gheara lui Saturn – în care celor drepţi li se aruncă haine din cer, pentru a se prezenta îmbrăcaţi la Judecata de apoi.

Marcel Chirnoagă nu vrea să ne îmbrace în spirit pirandellian, ci doar să ne amintească cele şapte

blestem al puterii de a fi tu însuţi. Şi, poate, ar trebui să ne ferim noi toţi, sau măcar să ne luăm precauţii minime, pentru că expoziţia ne propune o confruntare cu *Apocalipsul*, aşa cum l-a imaginat artistul, după o hermeneutică subiectivă, operată asupra textului scris de sfântul Ioan în insula Patmos, loc metafizic al revelaţiei. Sau, mai sigur, operând o întoarcere spre sine şi spre obsesiile sale, sub presiunea acestui timp al agresiunii şi prostiei.

Dar Marcel Chirnoagă a preferat ca blazon un simplu afiş, implacabile, pentru simplul fapt că ele există în noi, apar şi dispar după o ecuaţie incontrolabilă, cu foarte multe necunoscute. Dar acest rău interior nu este o fatalitate şi poate fi exorcizat, pentru că este doar un accident. Repetabil, tenace, imprevizibil, dar vulnerabil, pare să ne spună artistul. Cu Marcel Chirnoagă ne aflăm, printr-un salt în timp, în plină spiritualitate medievală, sub semnul implacabilei "Judecăţi de apoi", dar mereu apţi de salvare. Căci arta lui, dincolo de orice calificativ, este soterică şi transcendentă.

momente ale deschiderii peceţilor care marchează sfârşitul şi un nou început. Personal am unele rezerve legate de "mizerabilismul" imprimat de aspectul dezolant al ruinei numite "Dalles", colorată depresiv cu probabile intenţii dramaturgice, reuşind doar să fie tenebroasă şi improprie finalităţii presupuse. Dar spaţiul emoţional creat de artist este clar al său, unic şi activ până la paroxism, dispensându-se tranşant de orice adjutativ. Pentru că, densitatea ideilor, forţa expresivă şi eleganţa ductului adeseori agresiv, dar mai ales o generoasă risipă de energie spirituală, ne conving nu numai asupra mesajului în expansiune, ci şi asupra talentului unui artist nepereche. Fireşte, în jurul cazului Marcel Chirnoagă se pot face multe variaţiuni ca în jurul oricărei personalităţi autentice. Şi chiar s-au făcut, începând încă din anii '50, continuând până astăzi. Dar este sigur că în prezenţa lui nu poţi rămâne indiferent. Pentru că artistul însuşi nu este un indiferent. Şi nu ne lasă nici pe noi să cădem în fada beatitudine contemplativă a frumosului inept.

Am mai putea găsi o deviză pentru această expoziţie, oferită de „motto"-ul extras pentru catalog din opera lui Rene Char:„Ce qui vient au monde/pour ne rien troubler,/ne merite ni egards / ni patience." Şi, slavă Domnului, Chirnoagă nu este făcut să treacă neobservat, fără să tulbure sau măcar să contrarieze. Lucru pentru care trebuie să-i mulţumim. Noi toţi, contemporanii, în numele condiţiei noastre de oameni.

KOLOZSI - VOCAŢIA MONUMENTALITĂŢII

Un alt posibil adept al orgolioasei devize-identitate ar putea fi expozantul de la „Căminul Artei" (etaj). Descoperim la intrare un afiş signaletic şi postmodernist, cu enunţ lapidar: *Kolozsi*. Ce să fie, oare? Tot un fel de „Cave , ad sum!" Sau, poate, altfel spus: „Kolozsi expune la Bucureşti. Ştiţi voi cine sunt!" Eu nu ştiu, dar urc în expoziţie puţin temător. Totuşi, „Cave...", nu-i aşa?

Aici descopăr un captivant sculptor în bronz, inevitabil şi explicabil obligat să expună piese de mici dimensiuni, dar de mari perspective. Şi un foarte bun desenator, într-o perfectă simbioză cu sculptorul, cum se întâmplă deseori în această artă. Îmi amintesc imediat despre obiectiva influenţă a economicului asupra esteticului, realitate agravată în ultimii 10-12 ani, deplâng statutul de reducţie al sculpturilor (adio cremoane, şilduri, drucăre, ornamente, viitorul vostru este capodopera) şi admir certa vocaţie a monumentalităţii. Adică, acea perspectivă agorică foarte exactă, din nefericire obligată să se realizeze prin ocheanul întors al constrângerilor materiale. Pragmatice, deci actuale şi tonice. Cunoscând avatarurile genului, iau ocheanul pe care artistul l-a întors pentru a-şi proiecta ideile la o scară fizică rezonabilă – cam 30-40cm. – şi-l readuc în poziţia normală. Brusc, mă aflu în faţa unei sculpturi expresive, subtil şi complice modelată pentru a dialoga cu lumina şi cu spaţiul, într-o coabitare fertilă. Artistul compune de preferinţă, dar nu exclusiv, după ecuaţia unei simetrii deghizate, stratagemă care îi permite cezuri cu funcţie spaţial-dramaturgică – „Uneori în sculptură golul este mai important decât plinul" scria Moore – dar şi rupturi de ritm şi formă. *Regele şi regina*, *Conversaţie* sunt piese elocvente în acest sens, amplificând expresivitatea funciară prin jocul volumelor. Există un *Tors* în care încărcătura aluzivă dinamitează tradiţia speciei, plasându-ne în plină metaforă existenţială, ca şi alte piese a căror vocaţie se dovedeşte a fi onticul. Probabil că atracţia exercitată de fiecare formă, sinteză de volume atent articulate şi de planuri care marchează accente, se datorează inteligenţei formative şi cunoaşterii anatomiei secrete. Nu neapărat a omului, ci a materiei în sine, ca o paradigmă a organizării cosmice coerente. Lucru valabil şi în cazul desenelor, cu adevărat încărcate de expresivitate autonomă, trăind din energia gestului şi din puritatea sintezelor. Deci „Cave" devine un avertisment. Şi o invitaţie la pariu critic, pe termen lung.

Totuşi, cine e Kolozsi?

Fără catalog – o catastrofă pe termen lung, fiindcă nu vom mai avea documente pentru această epocă a delirantelor consumuri de hârtie maculată, în afara sporadicelor consemnări – este greu de aflat. Tenace, dar şi cu oarece amici păstraţi prin avataruri, fac investigaţii şi aflu: este un tânăr din Cluj, cu o bună şcolarizare şi se numeşte *Kolozsi Tibor*. Deci, acum ştim cine se ascunde în spatele blazonului. Felicitări.

Virgil V. MOCANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

"ŞCOALA NAŢIONALĂ" PRIVITĂ ÎN OGLINDĂ

Încep să văd... revăzând, graţie unei idei utile în plan social şi nefericite în plan estetic, multe filme româneşti şi să privesc cu totul altfel conceptul de *şcoală naţională*. Oare a existat o asemenea şcoală sau noţiunea ţinea mai degrabă de un plan ideologic? Conceptul s-a bazat pe elementul estetic, specific, pe ce numim noi specificitate naţională sau era mai degrabă un stindard tematic? Temele „mari“, temele istorice sau filmul de actualitate sau comedia românească sau marile ecranizări... iată elementele componente ale „şcolii româneşti“. „Domnul cinema“, adică D.I.Suchianu, a fost mai degrabă eseist decât un tip conceptual. Profesorul Florian Potra a analizat filmul românesc acceptând din start conceptul sau mai bine-zis deviza de şcoală naţională. A existat practic un numitor comun în ceea ce priveşte specificitatea sau fiecare a făcut ceea ce a crezut cu filmul său?

Iată întrebările în faţa oglinzii, întrebări bâlbâite, întrebări anunţând îndoiala şi confuzia, pentru că nu poţi construi nimic pe fals sau şi mai grav, pe invenţie. Cât este adevăr în acest concept de *şcoală naţională* şi cât este *propagandă*? Fiindcă, la o privire mai atentă, diversitatea filmelor noastre ţine de aspectul balcanic-levantin. E ciudat, dar nici o superproducţie americană nu a fost decretată ca reprezentând „şcoala naţională“. În filmul japonez, depistezi imediat tradiţii, obiceiuri, ritualuri, zona imagistic-iconică şi mai ales acea unicitate comportamentală. La noi, Mihu – Marcus sau Săucan anunţau ori erau sincroni cu *noul val francez* şi experimentele lor au fost, într-un fel, simptomatice. Spun într-un fel, pentru că şi *Duminică la ora 6*, film realizat de Lucian Pintilie, face parte din aceeaşi familie estetică. Fenomenul nu a fost însă urmat sau susţinut de alţii. Era mai importantă poate zona ruralului, obsesia „rădăcinilor acestui popor“, tematica, în toată vastitatea ei, cuprinzând de la ecranizări până la întâmplările cotidiene. Şi după *Moara cu noroc*, realizat de Victor Iliu – un posibil cap de pod pentru orientarea şcolii naţionale – au urmat cele mai diferite şi uneori mai aberante moduri de a privi satul şi „veşnicia “ lui. Cu siguranţă, Blaga nu a contat şi nimeni nu a acordat atenţie filosofiei lui ce definea atât de bine spiritul românesc.

Au apărut idilizări, colorări în apusuri roşietice, au defilat cămeşi şi chimire, mustăţi şi clopuri, ţipuituri şi doine, au năvălit haiduci şi fecioare la fântână, hore şi bătălii pentru zestre. Privite toate – de la *Comoara din Vadul Vechi* (Iliu) la *Moromeţii* (Stere Gulea) – opere remarcabile, repere cinematografice până la *Haiducii* (Dinu Cocea) şi *Pădureanca* – opere minore, de la *Iarna bobocilor* până la *Baltagul* (opere cinematografice aberante) – nu putem desprinde un curent, o tendinţă, o încercare de definire a specificului naţional.

Într-un fel, fiecare a realizat ce a putut, într-o toleranţă care prevedea doar următorul pas, nicidecum întregul. S-a dorit acest lucru? Zona eteroclitică a avut cumva menirea unei egalizări a destinelor cinematografice ? Şi când spun destine , mă refer la filme, da, la acele filme care, revăzute astăzi, par nu vechi sau depăşite, ci mai grav, fără identitate. De fapt, nu-mi propun să ridic la rang de acuză afirmaţia unei lipse de preocupări pentru un lucru trâmbiţat până la intrarea definitivă în conştiinţe – anume *şcoala naţională*, ci doar să mă îndoiesc de rolul benefic al acestui termen. Pot să spun, de data asta, cu mult mai multă certitudine, că filmele româneşti ţin mai degrabă nu de curente specifice, ci de adaptabilitatea în faţa unor *situaţii specifice*. Filmul istoric nu s-a produs ca un dat firesc de specificitate locală, ci ca o consecinţă a perioadei exacerbării sentimentului naţional. Marile *traduceri în vizual* ale operelor literare au fost şi ele comandate nu atât pentru urmărirea unei deveniri literare, ci pentru adaptarea ecranului la rolul de „învăţător“ al maselor. Nu programul estetic, ci PROGRAMUL! Cenzura de-a dreptul aberantă a impus, uneori, ca reacţie de împotrivire un *stil*. Mă refer la Mircea Veroiu (Mârza, din *Nunta de piatră*, *Adela, Dincolo de pod*), Dan Piţa (*La o nuntă, Lada, Concurs,* ca să nu mai vorbesc de cel mai reprezentativ pentru acel joc cu ideologia – *Rochia albă de dantelă*), Mircea Daneliuc (*Glissando*, *Vânătoarea de vulpi*), Dinu Tănase (*La capătul liniei*), Sergiu Nicolaescu (*Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte*), Manole Marcus (*Canarul şi viscolul*). Iată de ce putem vorbi de o reală salvare stilistică şi chiar de o unitate în a aborda „formule cinematografice“, chiar imitări (vezi *Glissando*) pentru a rămâne în zona artisticului, când „mesajul“ era privit cu lupa, poate tocmai din cauza miopiei puternicilor zilei. Un caz singular în abordarea constantă a unei tematici a fost scenarista şi regizoarea Malvina Urşianu (*Serata, Gioconda fără surâs, Trecătoarele iubiri, Figuranţii*), prin prezentarea cu obstinaţie a meandrelor sufleteşti, a unor zone de intimitate ce nu făceau expres trimitere la sistem. Nu în context, ci doar în subtext. Un film ce ţine de specific naţional, un film nu atât istoric, cât filosofic a fost acel *Lăpuşneanu* realizat de aceeaşi autoare, iarăşi singular şi care nu a făcut şcoală.

Adaptabilitatea este prezentă azi, ca un dat, ca o vocaţie a creatorilor. Tranziţia şi economia de piaţă fac posibilă apariţia unor producţii de genul *Liceenilor* (Corjos), *Dragoste şi apă caldă* (Mironescu) în care reperul este succesul facil, dar necesar pentru supravieţuire. O adevărată şcoală naţională sau un curent cinematografic autentic sunt declanşate de o personalitate certă. Copleşitoare. Dar, din păcate, se poartă „arta izolării“ şi când spun „marii exilaţi“ mă refer în primul rând la Lucian Pintilie care ar fi putut declanşa speranţa că şcoala naţională de film nu este totuşi un concept îndoielnic, o propagandă, aşa cum „omul nou“ sau „epoca de aur“ au tulburat minţile, condeiele şi retina atâtor spectatori.

Privirea în oglindă, nu exorcizarea! Reevaluarea şi punerea în context a filmului românesc nu se fac nici cu reluări conjuncturale şi nici cu retrospective ce au în cap de listă *Pădurea*, bătrâna peliculă a lui Liviu Ciulei şi sfârşesc inevitabil cu *Hotel de lux* (Dan Piţa). Ca să mă exprim neaoş, povestea asta cu „specificul“ se află în cărţile istoricilor şi criticilor literari şi nu pe ecran.

Laurenţiu DAMIAN

Niobe rănită, sec. V î. Ch.

TEATRU

"ANTIGONA" ÎN DOUĂ LECTURI SCENICE

Ultima premieră a teatrului „Bulandra“: *Antigona* de Sofocle – pusă în scenă de regizorul Alexandru Tocilescu (constituind şi prima lui „re-înnodare“ la viaţa teatrului românesc, după revenirea din străinătate) a avut loc în luna iulie. Ea e legată însă şi de a doua sesiune a *Societăţii de Antropologie teatrală* care, anul acesta, a propus ca temă de investigare *Dialogul cu antichitatea greacă*. Dincolo de „sondajul“ teoretic, concretizat prin varii şi foarte interesante comunicări, „dialogul“ s-a purtat şi la nivelul modalităţilor concret creative: *Antigona* lui Al. Tocilescu s-a confruntat cu *Antigona* teatrului grec *Epidaur*, montată de regizorul Spyros Vrahoritis şi jucată la Bucureşti pe aceeaşi scenă. Cele două *Antigone* au reprezentat două modalităţi de „citire“ contemporană a teatrului antic, două versiuni extrem - polarizate, *antinomice*. Ele au probat cât de întins în posibilităţi poate fi evantaiul „vizionar“ al teatrului, al demersurilor sale semiotice. Fără doar şi poate, spectacolul lui Al.Tocilescu va continua să incite la discuţii „pro“ sau „contra“, regizorul spărgând violent, rebarbativ, canoanele aflate în structura formală a teatrului clasic vechi. În lectura sa, textul lui Sofocle se dovedeşte perfect pliabil vieţii şi istoriei noastre contemporane: Creon, stăpânul Cetăţii, cel care decretează ordinea nouă socială şi publică ca fiind deasupra ordinii tradiţionale considerate „sacrale“, a zeilor, devine în spectacol un dictator *contemporan*: fascist, comunist sau latino-american, iar *Corul* – în teatrul antic personaj colectiv cu rol de rezonare neutră, obiectivă şi supra-individuală – devine comentariul unui grup cvasi-hippy, al unei armate sau ale unei populaţii traumatizate de un război proaspăt încheiat. Antigona însăşi, ca şi sora ei Ismena par să se desprindă din organismul aceluiaşi grup . Raporturi, relaţii, perfect posibile lumii noastre sunt evidenţiate ca atare, prin costumaţia total contemporanizată (*Creon* poartă pantaloni militari, Hemon, fiul său, uniformă, tinerii sunt îmbrăcaţi cu şorturi, minijupe, tricouri, bluzoane). *Ambianţa* e şi ea în concordanţă. Un cap de linie ferată (sau de tramvai), un maidan dezolant, plin de tot felul de resturi, imaginând locul în care s-a consumat recent o bătălie: locul unei tabere. (Concepţie scenografică: arhitect Dan Jitianu).

Fără îndoială , prin acest mod de a privi lucrurile, de a stabili relaţii directe, de „măduvă“, cu *lumea prezentă*, de-a placa situaţiile unui text, scris cu mai mult de două milenii în urmă, pe situaţii dureros de actuale, în ceea ce priveşte propunerea lor conflictuală, regizorul a urmărit să incumbe montării sale o anumită filosofie: ideea Destinului e transferată, de la nivelul ficţionar al textului scris, în domeniul unui timp real, probat de-o istorie contemporană, trăită de spectatori. *Nu textul dramatic* reprezintă imaginea spectacolului, ci viaţa *aşa cum am întâlnit-o şi am trăit-o noi*.

În spectacolul lui Al.Tocilescu, în rolul lui *Creon* evoluează Ion *Caramitru* (o revenire salutară la viaţa actoricească) care îşi construieşte personajul tăios, implacabil. Mai puţin eficientă artistic ne pare însă *moda* mai nouă de a încredinţa – pe scena ce nu duce lipsă de interpreţi (interprete) remarcabili(le) – roluri de mari densităţi unor actori ucenici, adică încă studenţi sau studente (cazul aici: Antigona, Ismena). „Cruditatea“ vârstei se face simţită, chiar dacă în perspectivă interpretele promit a avea „vână“. Decantarea lăuntrică a tragicului reclamă nu doar talent nativ ci şi o experienţă sedimentată de viaţă.

La antipodul viziunii lui Al.Tocilescu, *Antigona* greacă – demonstrând cumva şi pietatea realizatorilor faţă de canonul estetic al teatrului antic - a fost totuşi departe de un spectacol „tradiţional“ *calofil*, de un spectacol „muzeal“, uzând de o excelentă „puritate formală“, a reînvestit textul cu o încărcătură de luciditate şi reflexie intelectuală *prezentă*, transferând impulsul pasional în palierul tensiunii mentale, implicând coeficientul *distanţării reflexive* şi reuşind să sublinieze patosul „dionisiac“ într-un „vărsământ“ apolinic. Astfel alura „apolinică“ s-a încărcat cu o tensiune tragică de rare esenţe. Spectacol liturgic şi ritualic, de superbă perfecţie stilistică, îmbinând cu mare subtilitate, realism şi simbolism (acesta, evident în miza scenică, cum şi în raportul de alb şi roşu al costumelor, altfel magnifice), textul lui Sofocle s-a jucat în cadenţa versului clasic din greaca veche şi a folosit pentru feţele interpreţilor jumătăţi de măsură. Un fapt deosebit de interesant al decupajului regizoral e acela de a fi făcut din Creon principalul beneficiar al nefericirii tragice finale – Antigona trecând, prin voinţa liber asumată, dincolo de tragedie, (spunând-o sieşi) spre deosebire de Creon cel ce rămâne fără ieşire: nici practică, nici metafizică. Toţi interpreţii şi-au modulat participarea cu vibraţie, cu încordare şi substanţă temperamentală (folosită între concentraţia de surdină şi desfăşurările forte ale sufletului – gândului): *Giorgos Sfyripes* – Creon, *Martha Papathannassiau* – Antigona, *Cristina Karamandon* – Ismena, *Xifos Liaskos* –Hemon, *G.Kafuas* – Tisesias.

Jeana MORĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dumitru MICU

BALON DE SĂPUN?

Cel ce mi-a dăruit revista *Noua dreaptă* (patru numere) zicea că aceasta nu-i o publicaţie neolegionară. Afirmaţia apare şi în cuprinsul periodicului însuşi, făcută chiar de director, într-un editorial. Încercând să reducă la absurd „etichetările superficiale" inculpante, Radu Sorescu susţine în nr.2, (pe ce s-o fi bazând?), că Legiunea a fost „desfiinţată oficial" de către întemeietorul ei în 1938, şi consideră imposibil ca un tineret confruntat cu alte probleme decât cele din perioada interbelică să fie astăzi „legionar ori fascist", asumându-şi „răspunderea unui gest căzut în dizgraţie". Articolul se intitulează, minulescian, *Nu suntem ce părem a fi.*

N-aţi fi ceea ce păreţi – vine replica, inevitabil – dar ce sunteţi? Nu sunteţi ceea ce vă arată vorba, dar cum, pe ce cale putem afla ce sunteţi cu adevărat? Este revista domniilor voastre o mistificaţie? Până la proba contrară, oricine ia act de ea o califică, obligatoriu, altă posibilitate nu e, în temeiul a ce găseşte scris în paginile sale, negru pe alb. Şi, vai! spiritul în care e scris totul, şi chiar litera utilizată, sunt în pofida negaţiei directoriale sau „de sorginte legionară" precisă sau consună cu tonalitatea întregii piese de extremă dreaptă a răstimpului dintre războaie. Semnatarii textelor din *Noua dreaptă* gândesc şi se exprimă aidoma legionarilor, oricât ar respinge calificativul. De altfel, nu apelativele contează, ci conţinuturile. E foarte posibil ca o grupare să adopte o titulatură incluzând cuvântul „legionar" şi orientarea ei să aibă un sens diametral opus aceleia a Legiunii Arhanghelului Mihail. Etimologia termenului duce la legiunile romane. Nu tot astfel terminologia şi modul atitudinal ale junei reviste despre care e vorba. Acestea reactualizează integral stilul şi doctrina periodicelor din deceniul al patrulea ale Gărzii de fier.

E suficientă o singură privire, fie şi numai asupra coperţilor, pentru a percepe culoarea politico-ideologică a revistei. În primul număr, sub un vultur cu o sabie în gheare (probabil steaua organizaţiei Dreapta Naţională, patroana publicaţiei) apare inscripţia: *Noi facem ordine!* Al doilea număr are drept motto sloganul – butadă a generalului Gh. Cantacuzino – Grănicerul:„Sus pistoalele, puturoşilor". Pe ultima pagină a coperţii primului număr figurează anunţul „Facem reclamă numai firmelor româneşti!" Frunzărind periodicul, eşti izbit de frecvenţa unor titluri şi a unor ilustraţii ce par decupate din publicistica legionară, de citate din fruntaşi ai Gărzii de fier, inclusiv Căpitanul, puse în chemare, de articole reproduse ale unora din gardiştii notorii, de consideraţii despre Mişcarea lui Corneliu Zelea-Codreanu.

Tipic legionar e şi conţinutul aproape tuturor articolelor şi notelor inedite din revistă. Profesând ideologia extremei-drepte internaţionale (se reproduce un interviu al lui Le Pan), gruparea publicaţiei stigmatizează deopotrivă comunismul şi capitalismul, totalitarismul de stânga şi democraţia, propunând o „a treia soluţie", în spiritul naţionalismului integral, ultraconservator, ostentativ retrograd. Sub titluri precum *Falimentul democraţiei, Democraţia trădează spiritul naţional, Tirania democratică,* revista condamnă, fără drept de apel, însăşi ideea de democraţie, însuşi spiritul democratic, vânturând teoria inegalităţii oamenilor, proclamând preponderenţa unui pretins "instinct etnic" asupra drepturilor şi libertăţilor individuale, lăsând lozinca "România a românilor" cu subînţelesul (explicit în texte doctrinare) că, pentru curmarea tendinţelor minoritare centrifuge, se poate recurge – şi e necesar să se recurgă – la crearea de rezervaţii izolatoare şi la expulzări masive. Spre a nu menţiona opinii individuale, ce ar putea trece drept insuficient de reprezentative, iată însăşi platforma organizaţiei, intitulată *Manifest către ţară al Dreptei Naţionale,* publicată în primul număr. Denunţând ca fapte de sfidare a demnităţii naţionale româneşti pretenţiile autonomiste ale minorităţii maghiare, adoptarea de către ţigani, pentru etnia lor, a instituţiei monarhice, acapararea de către venetici asiatici şi africani a comerţului românesc şi alte anomalii, Manifestul „cheamă naţiunea română pe baricadele onoarei", formulând, în baza crezului naţionalist, principiile structurante ale doctrinei Dreptei Naţionale, decisă a deveni factor activ şi, cu timpul, decisiv al unei temerare acţiuni de salvare a neamului. Principiul esenţial este „statul etnocratic", „materializarea instituţionalizată a românismului". În structurile acestui stat, „toate funcţiile (...) trebuie ocupate numai de români nevoiaşi", iar „minoritarul care se dovedeşte duşman al statului etnocratic îşi pierde cetăţenia şi va fi expulzat". Devotamentul faţă de statul etnocratic reprezintă în concepţia Dreptei Naţionale, practic, unicul criteriu de estimare, a comportamentelor individuale, „drepturile omului, inventate de nişte gânditori precum Jean-Jacques Rousseau", nefiind decât „un slogan al celor laşi şi slabi". „Nimeni – decretează *Manifestul* – nu poate avea drepturi decât în clipa în care şi-a făcut datoria în faţa naţiunii." Aplicarea acestui crez implică o politică naţionalistă fermă în problema minorităţilor, stăvilirea şi chiar izgonirea imigranţilor („Afară cu imigranţii!"), "ofensiva românismului" împotriva „mecantilismului indeo-masonic", legitimarea istorică a războiului (pentru ca România „să redevină cel mai puternic stat din Balcani"), "înlocuirea regimului imoral şi cosmopolit" actual. În politica externă, „statul etnocratic (...) nu recunoaşte legitimitatea forurilor europene şi internaţionale constituite în timpul războiului rece". Pe tărâm economic se preconizează corporatismul, care „desfiinţează lupta de clasă generată de sistemul democratic".

Parcă am citi programul corporatist al lui Mihail Manoilescu şi cel al statului etnocratic elaborat de Nichifor Crainic! Acelea erau însă mai puţin utopice. Se întemeiau, măcar parţial, pe realităţi. *Manifestul* noilor dreptişti pluteşte în totală utopie. El face abstracţie complet de posibilităţi, lansează proiecte cu nonşalanţa cu care poeţii făuresc universuri fictive. Una e însă a crea lumi iluzorii, din cuvinte, şi cu totul alta a întemeia o nouă societate reală. Redactorii *Manifestului* fac şi desfac structuri şi instituţii internaţionale ca şi cum existenţa acestora ar depinde de „renaşterea" lor. Întemeiează un nou stat, etnocratic şi corporalist, cum ar construi castele din cărţi de joc. Ca şi cum ar fi singuri pe lume sau ar avea puteri demiurgice. Absurditatea proiectelor lansate e atât de totală încât nu stârneşte indignare, ci înduioşează. Mi-am adus aminte, citind *Manifestul*, de o situaţie din şcoala de literatură. Într-o sedinţă, primul director, Mihai Novicov a rostit o diatribă fulminantă împotriva Organizaţiei Naţiunilor Unite, mai precis împotriva spiritului de care era dominată. Când a isprăvit, un „student", unul osos şi fălcos, încrâncenat tot timpul, s-a ridicat şi, cu o figură congestionată, abia putând vorbi de indignat ce era, a pus această întrebare: Păi, societatea aia, dacă îi contra muncitorilor, de ce nu se desfiinţează? Nelipsindu-i umorul, Novicov a replicat: Cine s-o desfiinţeze? Şcoala de literatură?!Poate, mă gândesc acum, o să-i vină de hac Dreapta Naţională!

Ar fi, desigur, cazul – ar fi chiar o îndatorire – să spun: Destul cu gluma! Să nu dau curs indignării specificând că nu se poate glumi cu orice. Să opinez că ar fi de dorit ca junii marţiali din *Noua dreaptă* să-şi vâre minţile în cap. Parcurgem un timp în care sunt tot mai puţini cei cărora le arde de glumă. Ceva mă opreşte însă. Nu pot lua prea în tragic încrâncenările belicoase din spaţiul tinerei publicaţii. Există periodice mult mai agresive şi mai primejdioase: realmente primejdioase. Apar publicaţii autentic fasciste, rasiste, legionare, chiar dacă nu-şi declară identitatea, şi nocivitatea lor se ascunde tocmai în acest fapt. *Noua dreaptă* e ca mâţa cu clopoţei pentru şoricei. Cel puţin unii dintre tinerii din gruparea ei sunt fioroşi cu inocenţă. Aruncă petarde ca să afle lumea de existenţa lor. Profesează un legionarism dadaistic. Bolborosesc grozăvenii asemenea copiilor care înjură fără a şti ce spun. Distracţia lor poate, însă, evident, să devină periculoasă, ca orice joc cu focul. În ce mă priveşte, îmi permit să sper că se vor opri la timp. Într-o zi, „bomba" lor va exploda, poate, aşa cum (după expresia lui B.Fundoianu) Dada „explodat" la Zürich – şi se va vedea atunci că nu e (poate) decât un balon de săpun.

Hercule şi Athena, sec. V î. Ch.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Jaqueline de ROMILLY

REÎNTOARCEREA LA CLASICI

Antichitatea e din nou la modă: sunt publicate noi traduceri din Platon şi din Homer, din presocratici, din Seneca şi Marc Aureliu etc. S-a trezit admiraţia îndeosebi pentru greci care, cred eu, au ajuns la expresia universalităţii. Textele lor sunt cheia oricărui demers ideatic, fiindcă problemele ce trebuie rezolvate de către om sunt dezvoltate simplu, în termeni esenţiali. Să luăm, de pildă, textele care se referă la războaiele dintre greci şi perşi. Diferenţa fundamentală constă în principiul libertăţii individului, ce se supune lui însuşi, nicidecum altei persoane. De o parte veneraţia, de cealaltă parte, responsabilitatea iar în locul monarhului absolut, legea. Alfel spus, avem simpla dihotomie europa versus absolutismul oriental.

V-am dat un exemplu politic, dar se petrece acelaşi fenomen şi în cadrul filosofiei. Se citesc şi se recitesc filosofii greci, nu numai în Franţa şi în Germania, ci peste tot în lume. Heidegger însuşi s-a adăpat la izvoarele filosofiei greceşti... Grecii au fost primii care au îmbrăcat în haina accesibilităţii ideile pure.

De asemenea, se joacă, se imită, se adaptează tragedia greacă. În masa miturilor şi a tradiţiilor lor, grecii au găsit marile întrebări ale umanităţii. Antigona înseamnă supunere; "Suplicantele" lui Eschil pun problema ordinii familiale... În dosul măştilor, eroii tragediei rămân profund implicaţi în realitatea cotidiană.

Traducerea din greacă este strâns legată de autorul acesteia şi de epoca în care e realizată. De aceea, pot apărea diferenţe de-a dreptul aiuritoare. Fie că vrea, fie că nu, traducătorul trebuie să se implice enorm în text. Iată, traducerea din Eschil făcută de Claudel este superbă, dar în întregime catolică. Din punct de vedere literar este desăvârşită; dar, din pricina nuanţelor, te face să intri într-un alt univers. Asta ca să nu mai vorbim despre diferenţele de modă. A existat moda clasică, cea emfatică, cea vulgarizatoare. Traducerile mele se situează în linia fidelităţii faţă de text. Tucidide era un autor dificil chiar şi pentru greci (însuşi Cicero se plângea de asta). Ei bine, versiunea mea e dificilă, căci se ţine foarte aproape de textul de bază... Traducerea este ca un fel de oglindă şi din această cauză trebuie s-o iei mereu de la capăt.

Omul medieval era foarte aproape de Aristotel. Omul Renaşterii era fermecat de neoplatonism. Montaigne îl citea pe Plutarh, Racine pe Euripide, La Fontaine pe Esop, Molière pe Plaut. A venit apoi un soi de clasicism sclerozat, surd la chemările Greciei, cu toate că actorii Revoluţiei franceze trimiteau la antichitate, iar Napoleon îi visa des pe Alexandru şi pe Cezar. Astăzi, în faţa tuturor ameninţărilor, îl aşezăm, ca un scut, pe Eschil, căci el nu ne vorbeşte pe ocolite. În teatru, în locul tiradelor solemne, se insistă pe rit, pe mister, pe straniu. "Orestia" pusă în scenă de Jean-Louis Barrault l-ar fi scandalizat pe Leconte de Lisle. Adevărul e că Grecia dă oricui ceea ce caută.

Metoda lui Tucidide n-are aproape nimic de-a face cu istoria, în accepţiunea modernă. În fiecare eveniment povestit, autorul e preocupat să descopere omul, dincolo de legile generale. El simplifică propoziţiile pentru a descoperi cauza. Astfel, în timpul războiului din Golf, am găsit în Tucidide câteva rânduri ce păreau a fi scrise cu o zi înainte. Forţa lui constă în a insera reflecţia în povestire, schiţând cu claritate sensul filosofic şi politic al acţiunii în curs. Tucidide priveşte din toate unghiurile posibile din dorinţa unei, aş zice, lucidităţi integrale. Rezultatul este că textul se referă la lucruri generale. Poate fi vorba despre atenienii care au invadat insula Melos, despre Napoleon, despre Hitler, despre oricare putere colonială, sau despre ambiţiile unui om dintr-un mic grup profesional. Gândirea ţinteşte deasupra evenimentelor, pe care le proiectează ca într-o epură. Orice reflecţie asupra imperialismului, oricare i-ar fi epoca, îşi găseşte aici începutul. Deci, Tucidide este cât se poate de actual iar acest lucru îi asigură succesul, mai ales acum când oamenii au atâta nevoie de a reveni la lucrurile fundamentale, precise.

Phidias, Athena, sec. V î.Ch.

Fiindcă am fost privaţi de publicul cititor, noi, toţi împătimiţii după studiul Antichităţii, am recurs la vulgarizarea pe care o refuzam în urmă cu vreo treizeci de ani. Din pricina dificultăţilor financiare, din pricina tirajelor neîndestulătoare, din pricina lipsei unei programe coerente de studiu a limbilor greacă şi latină mulţi dintre elevii mei au scris cărţi de vulgarizare, în mari tiraje în "Livre de poche". E şi acesta un mijloc de transmitere a cunoştinţelor. În ciuda ameninţării care stă – pot zice, ca sabia lui Damocles – deasupra învăţământului clasic, ce riscă să-şi sece izvorul. Şi nimic nu poate înlocui exerciţiul în clasă, în timpul orelor de curs. Învăţarea limbilor greacă şi latină are o valoare formativă pe care lectura cărţilor de vulgarizare, adresate publicului larg într-un limbaj accesibil lui, nu o poate înlocui. Succesul literaturii şi filosofiei antice este mai mult decât revelator. "Connaissance hellenique" este, la origine, un organism privat cu sediul la Aix-en-Provence şi adună un mare număr de liceeni şi pensionari dornici să înveţe greaca veche prin corespondenţă. Într-un timp relativ scurt numărul lor a ajuns la aproape trei mii.

Noţiunea de erou, în sensul grecesc al termenului, poate exista şi azi. Nu credeţi că De Gaulle a jucat acest rol, şi nu numai prin discursurile lui ce împrumutau schema retoricii latine? Oare am mai putea trăi dacă n-am admira? Eroii lui Homer sunt mai mari, mai puternici, mai frumoşi decât restul muritorilor. Dar, în acelaşi timp, sunt foarte umani, mai ales prin defectele afişate. Eroul – în sensul grecesc, adică divinizat, jumătate om, jumătate zeu – nu se găseşte totuşi la Homer. Chiar şi Plutarh descrie părţile bune, dar are grijă să le sublinieze şi pe cele rele. În realitate, literatura greacă nu furnizează fiinţe supraomeneşti, ci se mărgineşte să ofere exemple, imagini, conduite morale ce au devenit cu timpul defecte.

Textele greceşti sunt pline de războaie. Herodot şi Tucidide le-au povestit. Ele sunt, de asemenea, prezente şi în tragedii. Grecii nu numai că au purtat adesea războaie, dar au avut parte şi de războaie civile. Cu toate acestea, aproape că nu există nici o literatură a nici unui popor care să condamne războiul, să evoce relele şi nebunia lui ca literatura greacă. *Iliada* este singurul poem ce nu se sfârşeşte printr-o victorie sau prin moartea eroului principal, ci prin înfrângerea celor doi protagonişti, prin coborârea în bernă a flamurilor celor două tabere.

Desigur, cultura greacă este limba comună a Europei. În pofida diversităţii sale, cultura occidentală are la bază un fond comun, elenismul. Şi a neglija acest lucru, a trece cu privirea peste această evidenţă înseamnă a rata şansa unificării culturale a Europei.

(După *Le Figaro*)

În româneşte de Mihaela ILIESCU

EXCLUSIVITATE

ZECE FRANCI, PREŢ UNIC

Inspirându-se dintr-un succes de pe piaţa italiană, o nouă casă editorială lansează în cursul acestei luni, la Paris, o colecţie clasică la preţul unic de zece franci. Public vizat: tinerii.

Ideea s-a născut în Italia, s-a răspândit în Anglia şi, iată, vine acum în Franţa. Pariul e simplu: să vinzi la preţul unei cafele servite pe terasă sau al unui pachet de ţigări texte scurte, scrise ieri sau chiar alaltăieri, chiar mai puţin cunoscute dar aparţinând totuşi unor autori cunoscuţi.

Pe rue Fenelon s-a născut o nouă editură botezată *Mille et une nuits*. Cei doi patroni vin din Italia, ţară ce a lansat produsul „millelire". Ei sunt Maurizio Medico, director, anticar torinez şi Nata Rampazzo, tot torinez, responsabil al unei agenţii de design, „Rampazzo şi compania", agenţie care lucrează pentru presă şi pentru diverse case editoriale (Hachette, Presses Pocket, Flammarion, Nathan). Celor doi li s-au mai adăugat trei francezi: Luc Dubos, Chloe Radiguet şi Sylvie Delassus. Proiectul-mamă îi aparţine lui Italo Calvino care dirija, în anii'70, colecţia „centopagine" consacrată textelor clasice ce nu depăşeau... o sută de pagini, bineînţeles!

De câteva luni bune, cei doi italieni fac studii de piaţă, interesându-se de costul hârtiei (reciclate), de tipografie, de difuzare, de prezentarea grafică (numele autorului va fi pus în valoare, şi nu titlul). Costul investiţiei: un milion şi jumătate de franci.

Pentru alegerea titlurilor ei şi-au format un consiliu de editori, de librari, de corectori. Textele vor fi mai scurte de o sută de pagini, din literatura clasică (fără drepturi de autor), însoţite de o pre- sau postfaţă şi de bibliografie. Pentru început s-a ales *Despre fericire*, de *Epicur*, vândut o dată cu „Nouvel Observateur", numărul din 6 iulie curent. (În Italia, acest text antic a depăşit un milion de exemplare.)

Pe 15 septembrie vor urma celelalte douăsprezece titluri: Balzac, „O capodoperă necunoscută", Baudelaire, „Fanfarlo", Cervantes, „Amantul generos", Kleist, „Despre teatrul de păpuşi", Maupassant, „Feciorul", Ovidiu, „Ars amandi", Perrault, „Pielea de catâr", Poe, „Scarabeul de aur", Sade, "Dialog între un preot şi un muribund" Stendhal, „Ernestina sau naşterea iubirii", Zola, „Carnetul de dans" Jack London, „O bucată de friptură". Apariţiile se vor eşalona câte douăsprezece pe trimestru, deci patruzeci şi opt pe an. Fiecare carte va conţine treizeci şi două, şaizeci şi patru sau nouăzeci şi şase de pagini pe un format de zece pe cincisprezece centimetri, va fi trasă în douăzeci şi cinci de mii de exemplare şi va fi distribuită prin CDE, filială a editurii Gallimard. Obiectivul vizat: liceenii, studenţii, cititorii ocazionali.

„Aceste cărţi pot intra uşor în buzunar sau în poşetă, iar lectura lor durează cât o călătorie cu metroul sau cât aştepţi la spălătorie, sau la dentist", spune Nata Rampazzo. Iniţiatorii colecţiei mizează pe doi factori: scurtimea textului şi preţul. Cu toate acestea, ei sunt conştienţi de obstacolele ce le stau în cale: existenţa, în Franţa, a unei puzderii de colecţii de buzunar, neîncrederea corpului editorial, un climat puţin propice inovaţiilor. Cărţile vor fi vândute în librării şi supermarche-uri.

O experienţă interesantă, ce reînnoadă tradiţia colportajului, declară Antoine Gallimard, în „Le Monde". „Ne-au convins", adaugă Alain Crochet, director al CDE. Şi continuă: „Literatura este astăzi concurată, mai ales la cei tineri, de muzică, televiziune, jocuri video. Preţul este mai mult simbolic şi de aceea sunt sigur că va atrage". FNAC-ul, care de doisprezece ani duce în zadar o bătălie contra preţului unic al cărţii, se arată optimist.

Se fac auzite, normal, şi opinii contrare. Editura „Minuit" şi grupul „L'oeil de la lettre" (adunând librarii „haut de gamme"), specializaţi în apariţii de lux se arată circumspecţi. „La ce bun să publici «Scarabeul de aur» cu zece franci când poţi avea opera completă a lui Poe doar la treizeci de franci" obiectează Dominique Gust, de la „Livre de poche", cea mai veche colecţie franceză de acest tip, având în spate patruzeci de ani de activitate.

Grupul „Hachette" situează oportunitatea iniţierii unei astfel de colecţii, în timp ce Leonello Brandolini, director al sectorului „poche" în interiorul lui „Groupe de la Cité" – care conţine Presses Pocket, 10/18 etc. – s-a deplasat în Anglia pentru a urmări tentativa lui „Woodsworth Classics", editură creată de disidenţii de la „Penguin" ce publică la preţul de o liră patrimoniul antichităţii, graţie tarifelor imbatabile ale unui tipograf norvegian.

Începutul îl făcuse în Italia Marcello Baraghini, vechi militant de extremă stângă care a publicat mici cărţi de informaţie (despre marijuana, despre anticonceptionale etc.), care a fost şi condamnat în anii '70 la un an şi jumătate de închisoare cu suspendare (pentru o carte, "Contre la famille", ce-i invita pe minorii maltrataţi să-şi denunţe părinţii) şi care, în 1991, a avut ideea de a vinde la preţul de o mie de lire texte clasice, nimic altceva decât texte clasice neînsoţite de vreo prefaţă sau de note explicative. De atunci, pe piaţa italiană s-a angajat o luptă crâncenă între „Rizzoli"(deţine 23 la sută din piaţa editorială) ce a lansat o colecţie la cinci mii de lire şi "Mondadori" (25 la sută din piaţa de carte), ce lansase la opt mii de lire, în două sute de pagini, numai opere ale antichităţii. Baraghini estimează că la un tiraj de o sută, o sută douăzeci de mii de exemplare, fiecare carte aduce un profit net de trei sute de lire. Înmulţit cu o sută de mii, e ceva!

Dacă „Mille et une nuits" nu se va dovedi un fenomen trecător, va revoluţiona cu siguranţă domeniul editorial.

M. LOMOTESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

PROPERŢIU

Elegii

I, 2

Ce mi te-ajută, viaţa-mi, s-apari tu cu păru'-n podoabe
Şi în veşmântul de Cos sânuri ca râuri subţiri?
Oare la ce că îţi scalzi şi cosiţele-n mirul orontic
Ori că pe tine te vinzi darului cel peregrin,
Sau că frumuseţea firească o pierzi sub găteli târguite
Şi că nu laşi a-ţi luci trupul prin farmecul său?
Crede-mă , sulimenelile nu-s de făptura-ţi nici una :
Gol e Amorul şi nu-i place-al frumuseţii cârpaci.
Uită-te câte culori le aşterne pământul, frumosul,
Şi de la sine cum cresc iedere mult mai plăcut;
Cum mai frumos se înalţă în peşteri pustii pomişorul
Şi ne-nvăţatele căi apa le ştie-a urma.
De pietricele pictate lucesc învăscutele ţărmuri;
Păsări făr' de meşteşug cântă atât de plăcut.
Phoebe a lui Leucip nu aşa l-a aprins ea pe Castor,
Nici Hilaira, a ei soră, pe Pollux, prin lux.
Nu, nici cândva, dezbinarea lui Idas şi Phoebus cupidul,
Fiica lui Evenus, în ţărmurii cei pământeşti
Nici nu-l atrase prin falsă candoare pe soţul ei phrygic
Hippodamia, când fu dusă pe roţi din străini;
Ci cu nimic nu-şi aveau datorat nestematelor chipul,
Tocmai precum în picturi are Apelles culori.
Nu le era lor în fire dorinţa de-a-nvinge amanţii:
Loruşi sfiala le fu mare frumuseţe,-ndeajuns.
Nu îmi e teamă acum mi-ai fi mai prejos de acestea:
Unuia dragă de-i e, fata-i frumoasă destul .
Ţie anume îţi dăruie Phoebus cântările sale
Şi Caliope cu drag lyra aonică-ţi dă,
Nu îţi lipseşte nici unica graţie-a vorbei alese,
Tot ce-are Venus şi tot ce-i e Minervei plăcut.
Tu, prin acestea vei fi totdeauna-ncântarea vieţii-mi,
Cât de luxuria rea silă mereu îţi va fi.

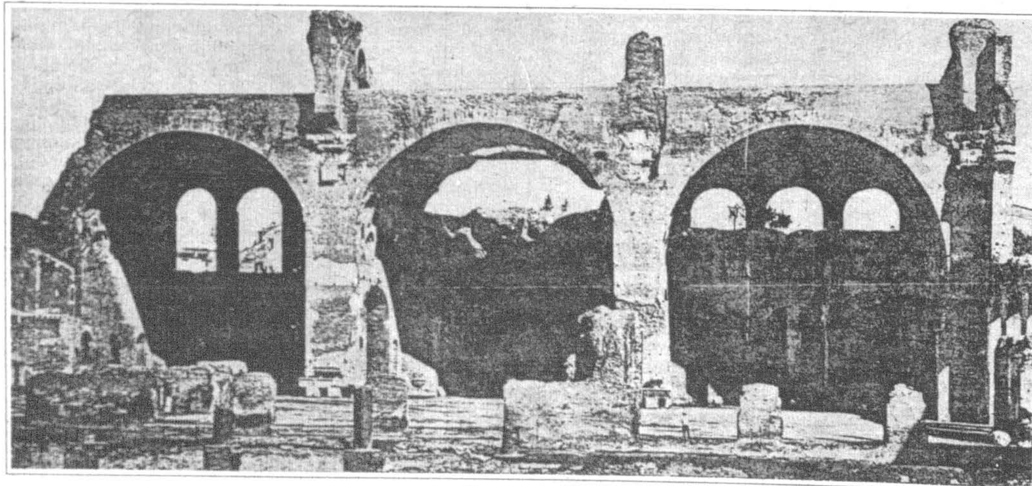
I, 3

Astfel precum, după ce dispăruse catargul theseic,
Gnosia stoarsă zăcu-n ţărmurii cei părăsiţi;
Cum se-ncuibă şi Andromeda cepheica-n somnul, dintâiul,
Eliberată de acum dintre sălbatice stânci,
Tocmai precum Edonida, de-ncinsele dansuri sleită,
Se prăbuşi la pământ lâng'-Apidamul ierbos,
Astfel cu capul cuprins între mâinile-abia amorţite,
Somnul dormindu-şi-l lin, Cynthia îmi apăru
Când mă târam cu picioarele bete de Bacchus, preamultul,
Sclavi cu făclii luminând noaptea târzie de -acum,
Lângă aceasta, nu încă-ntru totul cu mintea pierdută,
Blând încercai să ajung şi să m-aplec peste pat:
Prins într-atât într-o patimă dublă, când unul, când altul,
Zei îndârjiţi amândoi, Liber şi Amor mă-mping
S-o ispitesc adormită, uşor cuprinzând-o cu braţul,
Gata de luptă fiind, dulci să îi fur sărutări.
Totuşi, nu prea îndrăzneam să îi tulbur stăpânei odihna,
Înfricoşat de mustrări de-ale-ncercatei mâini.
Ci rămânem neclintit şi cu ochii-aţintiţi ca şi Argus
Necunoscute privind coarnele Inachidei.
Ba-mi desprindeam eu acum de pe frunte cununa-nflorată,
Cynthia, şi ţi-o puneam ţie pe tâmple, uşor,
Ba mă-ncântam aranjând răvăşite cosiţele tale,
Ba îţi puneam pe furiş mere în mâna căuc.
Somnului neştiutor dăruii eu ofrandele toate,
Daruri, pe-ai sânului clini, rostogolindu-se-ades.
Iar, când, arar, te făcu să suspini tresărirea uşoară,
Eu împietrii prea credul în prevestiri fără rot.
Să nu cumva să-ţi aducă vreun vis nelumite nelinişti,
Ori să te ia careva silnic să fii tu a lui.
Luna,-n sfârşit, pătrunzând prin fereastra de-alături, ea, luna,
Sârguincioasă cu lung-mângâietoare lumini;
Întredeschise cu blândele-i raze - adormiţi ochişorii,
Zice din moale-aşternut, stând rezemată-ntr-un cot:
Iată-te-ntors, în sfârşit, la culcuşu-mi adus de ocara
Alteia ce te-a gonit de la-ncuiatele uşi.
Unde ţi-ai mai risipit tu amarul de vreme din noaptea-mi
Şi mi te-ntorci vlăguit, stelele, vai, când se sting?
O, dac'-ar fi să-ţi petreci, ticălosule, nopţile astfel
Cum mă obligi să le am, biata de mine, mereu!
Ba amăgeam eu acum cu un caier de purpură somnul,
Ba, ostenită, prin cânt de-orfică lyra, apoi:
Şi, între timp, mă jeleam, părăsită, eu, mie, amarnic
De-ntârzierile lungi pentru amorul străin,
Până m-atinse, căzută, cu blânde aripile-i somnul.
Plânsului meu asta-i fu cel de pe urmă alint.

I,8

Oare îmi eşti chiar nebună, de nu mi te-aţine nici dorul?
Ţi-s ca Illyria cea plină de gheţuri mai rău?
Chiar ţi se pare acesta, oricare-i, atâta de vrednic,
Ca, fără mine, să-nfrunţi vântul, pe unde-ar vrea el?
Oare-ai fi-n stare s-auzi şi al mării sălbatice muget
Şi ai putea să te-ntinzi pe-aspra corabie tu?
Tu, cu gingaşul picior, vei calca pe covorul de brume,
Cynthia, vei suporta necunoscute zăpezi?
O, de-ar mai creşte pe-atât viforoasele iernii răstimpuri,
Şi, sub Vergilii târzii, lânced năierul de-ar sta.
O, dacă ţărmul etrusc nu ţi-ar da el drum slobod la funii,
Dacă haine-adieri ruga nu mi-ar risipi
Şi dacă n-aş mai vedea înteţindu-se astfel de vânturi,
Care să-ţi poarte pe val nava pornită în larg,
Şi să mă lase-mplântat pe un ţărm, hărăzit suferinţei,
Crudă să mi te numesc des şi cu braţu-ndârjit!
Însă, oricâte ar fi să le meriţi, sperjuro, din parte-mi,
Totuşi, duşmancă-n al tău drum, Galateea nu stea;
Ca, norocoasele vâsle, lăsând şi Ceraunicii-n urmă,
Oricul să mi te ia-n lină întinderea lui.
Căci nu mă poate înfrânge făclia de nuntă-a nici unei,
Ca eu, viaţa-mi, să nu-ţi stau jeluindu-mă-n prag;
Nici să-ncetez pe grăbiţii năieri să îi rog cu ardoare:
"Spuneţi, copila-mi în ce port stă închisă acum?"
Şi să răspund că de-ar fi pe-al Atraciei ţărmur ţinută,
Ori pe-al Elidei, va fi totuşi a mea, în curând.
Fi-va aici, îmi rămâne jurată, plesnească duşmanii;
Am izbândit! n-a-ncălcat ea arzătoarele-mi rugi.
Poate să-şi lepede neagra invidie falsa-ncântare;
Cynthia mea a-ncetat căi neştiute-a călca.
Eu îi sunt drag şi prin mine, se zice, mai dragă i-e Roma,
Iar fără mine nu-i e nici un imperiu plăcut.
Vrea ea, în patul îngust ,să îşi afle odihna cu mine,
Numai să fie a mea-n locul oricare, decât
S-aibă ea vechiul regat, ce zestre-i fu Hippodamiei,
Sau cât-avere şi-a strâns Elis prin cai altădat'.
Cât i s-au dat ei de multe, cu cât i s-au dat şi mai multe,
Totuşi din braţele-mi ea lacomă nu a fugit.
N-am câştigat-o cu aur pe ea, nici cu perle din Indii,
Ci reuşii numai cu farmecul blândului vers.
Muzele-s vii, aşadar, şi Apollo nu-nşală amantul;
Eu cu credinţă-i iubesc Cynthia rara-i a mea.
Pot eu să calc în picioare acum depărtatele stele:
Fie că-i noapte ori zi, ea-i întru totul a mea.
Nici un rival nu-mi mai poate fura hotărâtele-amoruri:
Aibă o glorie-aşa şi cărunteţea-mi cândva.

În româneşte de
Vasile SAV

Basilica lui Constantin

SPORT

OMUL DIN NUC

S-a instalat princiar septembrie cel de miere şi fum, aducătorul de melanholii şi elanuri cinegetice. În timp ce rozele mor în disperarea lor parfumată, cerbii bătrâni ameţiţi de chemarea stelelor boncăluiesc prin păduri şi strigătul lor străbătând spaţii celeste ajunge la urechea veşnic atentă a vânătorilor împătimiţi. Elanul verii ce-a trecut reverberează modest pe stadioanele pustii, e o stare de lenevie generală în care corupţia şi moţiunile, hăituite de parlamentari amăgiţi de talentul oratoriei, ţin pe rumân în crucea nopţii treaz şi curios până la semnul de lehamite al căscatului îmbiind la somn şi renunţare. Ziariştii sportivi sunt trişti şi săraci, loviţi în moalele capului de leuca tranziţiei şi puţini au fost cei capabili să-şi golească punga şi să arunce pe geam un milion şi jumătate spre a zbura spre Insulele Fëroe care, după părearea mea, nici nu există. Acolo, vom face ce-au făcut turcii la Plevna şi generalul neinstruit Florică în Parlament. Va fi jale mare domnilor: suspine şi reproşuri şi regrete eterne pentru cel trădat de prietenii din Vasile Conta, excelentul fotbalist, antrenor şi, de ce nu?, jurnalist, care se numeşte Cornel Dinu.

Până una alta, singurii apţi să aspire la o viaţă sportivă tumultoasă şi plină de primejdii sunt vânătorii. În fruntea lor, vânătorul şef al scriitorilor români, cel care a împuşcat urşi şi capre negre şi chiar bizoni, dacă ar fi avut ocazia, pe numele lui Titus Viorel Popovici, s-a transferat de mult în Ţara Haţegului împreună cu duzina lui de puşti de Vânătoare... „nomenclaturiste",una mai sofisticată decât alta. Mi le-a arătat odată, după o sticlă de vinars întors de două ori, şi numai norocul a făcut că mai sunt în viaţă şi am rămas nepătruns de fulgerul unui glonţ uitat pe ţeavă. În această ordine de idei vreau să vă relatez că un grup de amici porniţi să inaugureze sezonul cinegetic, au avut parte de o întâmplare pe cât de hazlie pe atât de tragică şi invers.

Seara, retraşi în intimitatea unei cabane bine aprovizionată cu cele necesare trupului şi sufletului, pe la miezul nopţii, când entuziasmul urcă mai sus de inimă, s-au gândit să-şi încerce talentele de ochitori trăgând pe geamul larg deschis, focuri răzleţe, în coroana unui nuc din grădină. După a patra sau a cincea salvă, s-a auzit o bufnitură, şi din bogăţia crengilor amare s-a prăbuşit pe iarba moale un corp omenesc.

În nucul cu pricina, se căţărase mânat de porniri melancolice un alt coleg de vânătoare ce-şi propusese să privească toată noaptea bolta înstelată. Se pare că spaima a fost mai mare decât paguba. Omul a căzut de frică din nuc, aşa cum şi moţiunea în parlament, numai guvernul nu cade, deşi sunt mulţi vânători care-l braconează, trăgând din diferite direcţii.

A început sezonul de vânătoare. E vremea rozelor ce mor...

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro